

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Articulus V. Quanta esse debeat certitudo iudicii de valore
Sacrame[n]torum, ut honestè quis agat in illis conficiendis, aut
conferendis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

cujus collatione, licet formaliter, & quoad substantiam non alia sit, sed eadem regula agendi, ac in alia quavis materia, videlicet iudicium rationis non aliam, sed eandem regulam primam applicans, & proponens, nimirum voluntatem divinam; majori tamen diligentia, ac studio, teneri nos curare rectitudinem ejus, hoc est, iudicii nostri, quo ad agendum dirigimur, veritatem, per quam concordet regulæ primæ.

174. Atqui iudicium, cuius veritatem diligentius investigamus, oppositum errorem vigilantius cavendo, est iudicium certius, ac firmius, per quod scilicet intellectus longius recedit à periculo errandi, adeoque tutius, & impavidius, obiectum suum amplectendum proponit. Ergo iudicium, quo ad agendum dirigimur in materia Sacramentorum (& idem est de aliis similis, aut æqualis momenti) debet per se loquendo firmiter, ac certius esse, quam debeat esse in aliis minoris gravitatis materiis.

175. Unde tandem concluditur utraque pars resolutionis nostræ, nimirum regulam secundariam agendi (id est, iudicium nostræ rationis, quo ad agendum dirigimur mediata, aut immediata) unam esse, & eandem substantialiter, ac veluti formaliter loquendo, generaliter in quacunque materia, atque adeo in materia, de qua tractamus; haud tamen in eadem, & in aliis similibus, usurpandam eodem modo, sed cum majori potius sollicitudine de rectitudine ipsius regulæ, seu, quod eodem redit, de veritate talis iudicii, quod proinde per se loquendo debet esse certius, ac firmius.

176. Dixi iudicii, quo ad agendum dirigimur mediata, aut immediata: quia nihil hic solliciti sumus, an iudicium, per quod sententiam ferimus de valore alicujus Sacramenti, regulet immediatè nostram actionem, qua ad usum talis Sacramenti procedimus, an mediata duntaxat,

quatenus per se fundat aliud iudicium immediatum, ac practicum de honestate ejusdem actionis, de quo modò differere abs re foret; utrunlibet nanque dicatur, nihil facit ad rem præsentem: nam, vel iudicium immediatum, ac practicum, si fortè sit distinctum, & resultans ex illo, certius esse non potest, quam iudicium præcedens, ex quo resultat, unde eadem est ratio de utroque: vel quamvis certius esset, certitudo tamen ipsius ita dependet à certitudine iudicii præcedentis, atque fundantis, ut nullo modo possit subsistere, nisi iudicium ipsum præcedens sit etiam certius per se loquendo in hac, quam in aliis materiis, ut clarius adhuc fiet ex his, quæ subiciemus.

Verum non quiesces adhuc, sed in re tanti ponderis, tui sollicitus cuperes opinor scire.

ARTICULUS V.

Quanta esse debeat certitudo iudicii de valore Sacramentorum, ut honestè quis agat in illis consuecendis, aut conferendis?

177. **Q**uestionem moves sanè difficilem, & plusquam mediocriter lubricam; cuius tamen resolutione nos minime indigemus ad propositum nostrum, ut ex hoc loco scilicet, doctrinæ nostræ concludamus legitimè veritatem, atque constantiam, pariterque moderni Probabilissimi inconsequentiam, & falsitatem; id, quod ex infra dicendis, ubi utrumque præstabimus, palam erit. Sed quia quæstio non modò non est inutilis, sed magni potius absolutè momenti, quæque possit haud parùm ad praxim deservire, insuperque ad doctrinæ traditæ, atque tradendæ faciliorem intelligentiam; & in hoc etiam morem Lectori nostro gerere non gravabimur, cui valdè nos obnoxios factemur, si nostrum opus legere non contemnat, dummodò à nobis majora

jora non flagitet, quàm præstare possimus pro nostra tenuitate. Parcè itaque, & cautè per varias assertiones proferemus judicium nostrum sapientiorum judicio, & correctioni ingenuo candore subjectum.

§. I.

Sapius, immò plerumque, licitum est uti judicio non absolute certo, sed pure, verè tamen probabili, hoc est, in sensu vera sententia.

178. **P**rimò igitur mihi certum omnino est, nimis errare, Lydium Lapidarium, dum fidenter contendit, nunquam licere uti judicio aliquo opinativo de valore alicujus Sacramenti, quantumvis verè probabile sit, hoc est, conceptum juxta principia nostra, ipse namque supponit, & tanquam exploratum propugnat, memoratum judicium semper in hac materia sine exceptione ulla, extra casum necessitatis, debere esse penitus certum absoluta, & perfecta certitudine, quæ nimirum excludat à judicante omnem deceptionis formidinem.

179. Immò verò supponit solitâ confidentiâ suâ, oppositum esse damnatum, & ex hac damnatione evidenter, ut ipse jactat, sententiam nostram instat, & urget: nam vel spontè fateri tenemur discrimen præsentis materiæ, adeoque nostri argumenti fallaciam; vel tenemur asserere universaliter, in nulla materia licere uti judicio aliquo directo de actionis honestate, quod sit purè probabile, immò etiam probabilissimum, sicuti non licere in præsentí materia constar ex Pontificia definitione; quod tamen est apertè contra aliud Decretum Pontificium, nempe Alexandri VIII. damnantis, inquit, hanc propositionem contra Antiprobabilitas, *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam*. Ita frequenter inclytus Lapidarius intrepidissimè more suo.

Verùm hæc omnia palàm ostendunt, quantam præcipitatio, & inconsideratio, tribuat hominibus facilitatem dicendi. Nam assertionem nostram esse evidentem, & quæ a nullo cordato Theologo, vel non Theologo, possit, vel in dubiū adduci, demonstratu sit quàm facillimum.

180. Alioqui Lapidarium rogemus, an Confessarius licitè poenitentem absolvat, qui præbet signa ex se sufficienter doloris expressiva, suppositis ceteris omnibus ad Sacramenti valorem requisitis? Non opinor negabit. Sed rogo iterum, judicium Confessarii de existentia veri doloris, adeoque de valore Sacramenti, est ne absolute certo, & omnino infallibile, ita ut omne periculum deceptionis, omnemque timorem excludat? Nemo non stultus affirmet; nisi fortassè Lapidarius voluerit, ut nunquam Confessarius licitè possit, saltem nisi specialis urgeat necessitas, Sacramentalem absolutionem impendere, quin prius certam habeat revelationem, aut lucem aliquam supernaturalem, quæ clarè intueatur cor poenitentis. Videat hic novus iste Magister, quid sibi tandem optandum sit, si nolit adhuc assertionem suam apertè falsam, & absurdam fateri.

181. Quidquid autem ei libeat, nobis profectò licet evidenter concludere, ad usum licitum Sacramenti apprimè hominibus necessari, & maxime omnium frequentis, sufficere judicium opinativum de ipsius Sacramenti valore, modò sit verè prudens, atque probabile, neque requiri judicium certum absoluta, ac perfecta certitudine, quæ scilicet formidinem omnem, omneque expellat deceptionis periculum.

Omitto hîc, quod nonnumquam audiui de possessione stante in hac hypothesi pro poenitente contra Sacramentum; neque enim ineptias omnes curare debemus, aut possumus, nisi nos quoque ineptire velimus.

Ddd 2 Præ-

182. Præterea, ut Parochus, aut alius quivis, licitè conferat Sacramentum Baptismatis, sufficit testimonium parentis, vel alterius personæ fide dignæ affirmantis, infantem non esse baptizatum, ut satis clare colligi videtur ex cap. *Parvulos* dist. 4. de Consecrat.; quis enim amplius exigit per se loquendo? At testimonium istud fallere multipliciter potest ex errore, ex scrupulo, ex malitia, aut ex ignorantia testantis, ut facile omnes concedent. En iudicium Ministri de valore Baptismatis conferendi nititur fundamento absolute fallibili, adeoque ut summum potest esse probabile, non verò certum absolute, & simpliciter. Et tamen nemo prudens, ut arbitror, Ministrum baptizantem ex præfato iudicio irreverentiæ, temeritatis, alicujus culpæ rerum pronuntiet.

183. Sed quoniam de Baptismo sermo incidit, ascendamus gradatim per Sacramenta reliqua.

Unde precor Episcopus evidenter sciet, Chrisma, quo utitur in Confirmatione, & à quo valor Sacramenti dependet, esse purum re ipsa, & incorruptum? Quis non videat, contingere multipliciter posse, ut re verà Chrisma non sit? Quid Lapidarius hic? Appellabit fortasse ad possessionem stantem pro ampulla.

184. De Sacramento Poenitentiae jam diximus, & possemus ulterius innumeros casus asserre, in quibus Confessarii iudicium circa valorem ejus sit inculpate falsum ob occultum defectum, vel poenitentis, vel Confessarii ipsius, nisi otiosum id esset, cum facile cuique se offerant.

185. Item in divinisissimo Sacramento Eucharistiæ conficiendo non ne possunt contingere plures defectus, & substantiales quidem, vel ex parte materiæ, vel ex parte Ministri, quos tamen hic moraliter, nec cognoscere potest, nec cavere, & quorum proinde periculum haud imprudenter possit timere? An prop-

terea procedere licitè, ac prudenter non poterit ad coniciendum tremendum illud, ac venerabile Sacramentum? Sanè, si non id liceat, Sacerdotes non homines, sed Angelos duntaxat, ordinare Christus debuisset. At Sacerdotes homines naturæ sunt, licet deberent gratiâ Angeli quodammodò fieri. Tantundem facile cogitari potest in tribus reliquis Sacramentis, ut non sit nobis opus sigillatim ire per omnia.

186. Verùm quid immorer? Audeo, fidenter quidem, sed neque temerè pronuntiare, rarò, seu potius nunquam omninò, absolute fieri posse (moraliter, ac per se loquendo, de providentia scilicet ordinaria) ut alicujus Sacramenti minister in eo conficiendo, seu conferendo, utatur absolute iudicio de ipsius Sacramenti valore, quod omne deceptionis periculum, omnèque timorem excludat, adeoque, quod sit certum absolute, constitutum videlicet ultra sphaeram iudicii opinativi; quod ex discursu proximè facto satis evidenter apparet.

187. Et verò quoties valor Sacramenti pendet (quod plerumque contingit) ab intentione propria subiecti recipientis, vel ex hoc uno capite conferentis iudicium evadit absolute fallibile; unde etenim Sacramenti minister citrà specialem revelationem Dei poterit evidenter scire, hominem accedentem ad illud esse pium, atque sincerum, & non re verà fictum, & impium, qui nempe non recipere, sed fingere, atque irridere Sacramentum intendat? Utique externa signa, quæcunque sint, manifestantia cordis affectum, poterunt intellectum movere ad assensum illius opinativum prudentem quidem, atque probabilem: at quòd movere debeant ad evidentem, & absolute certum, nemo prudens credat.

188. En igitur, quot modis iudicium de valore Sacramenti sit obnoxium errori; cujus tamen periculum

lum non impediatur licitam, ac prudentem administrationem ipsius. Adeo verus est Lapidarius in sua propugnanda assertione, quam dicit definitam ab Ecclesia, adeoque felix ejus conatus in nostra oppugnanda sententia.

189. Igitur, quidquid ipse loquatur, concludamus indubitanter, plerumque, aut potius semper esse licitum in administratione Sacramentorum uti judicio de ipsorum valore verè quidem probabili, atque prudenti, sed & simpliciter opinativo, quodque ex se non sufficiat ad depellendam omnem omnino deceptionis formidinem. Quid ni verò? Profectò majorem certitudinem, quàm imperfectam, etiam in Sanctis Sacramentis tractandis, aut cautiorē prudentiam, quàm humanam, non exigit ab hominibus Deus.

190. Nam, cum Sacramenta, licet rebus physicis consent, sint tamen quædam moralia composita, quorum constitutionem essentialē ingrediantur necesse est plures quoque actiones humanæ, & quidem singulares, internæ, ac individua, quæ de se incertæ sunt, & contingentes, quæque ab hominibus cognosci non possint, nisi per conjecturas absolute fallibiles, vix certè, aut ne vix quidem, fieri potest, ut de Sacramenti existentia practica, individua, ac reali, majorem certitudinem habeamus, quàm moralem, & imperfectam, propriam scilicet judicii opinativi, verè quidem probabilis, ac prudentis, sed tamen absolute fallibilis, atque adeo aliquatenus formidolosi.

191. Ridet hinc Lapidarius, quia ridiculum putat, judicium absolute formidolosum, & simpliciter non infallibile, quale judicium omne opinativum est, dicere moraliter certum. At judicio non cerro, sed probabili tantum, licitum esse uti in collatione Sacramentorum, nemo Catholicus audeat affirmare, cum hic sit procul dubio primus articulus

ab Innocentio XI. damnatus; quid enim ille agebat, nisi *non esse illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiori*? Immo nec ita amplè Auctores ejus id asseriebant, cum in ipsa sua assertione distinctè, & expressè caverent, ne praxi talis opinionis probabilis obviaret *lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi*. Et tamen eorum assertio cum hac restrictione damnatur. Quid ergo fiet de assertione nostra universalī, & illimitatā?

192. Sed risus, & discursus Lapidarii contemnendus est, ac ridendus, & Lapidarius ipse increpandus, aut certè miserandus est, qui rem non modò apud sapientes certam, verum & obviam, atque vulgarem, non solum falsam, sed ridiculam censeat.

Nam quid notius, atque vulgarius, quàm practica judicia prudentum de rebus agilibus, ac moralibus, concepta ex conjecturis fallibilibus, adeoque opinativa, & incerta simpliciter, passim ab Aristotele, D. Thoma, & à cunctis aliis sapientibus ethicæ doctrinæ Magistris, appellari certa moraliter, id est, non absolutā, sed imperfectā quādam certitudine, quæ propria est materiæ moralis? Hoc planè notius est quàm ut ostendi seriò deberet. Ostendetur attamen postea ad pudorem ridentis Lapidarii. Sensus item articuli damnati planum, atque sincerum, mox eliciemus, qui tamen Recentioribus benignis, neque benignus sit, neque jucundus. Nunc in resolutione institutæ quæstionis procedamus.

§. II.

Eniti tamen quàm maxime debemus ad veram certitudinem memorati judicii, quantum humano modo fieri possit, & quidem propensiori conamine in hac, quàm in aliis materiis.

193. **H**anc assertionem facile omnes dabunt. Ea verò non

non pugnat cum præcedenti, sed optime congruit eidem.

Enim verò iudicium de valore absoluto Sacramentorum, quo regulentur homines mediata, aut immediata, in ipsis conficiendis, aut conferendis, propterea certum esse absolura, & perfecta certitudine, neutiquam debere posuimus, quia, licet id exigere per se videatur maximum materiæ momentum, & dignitas ipsorum Sacramentorum, excedit tamen modum, facultatem, & conditionem humanæ prudentiæ, cum vix, aut nunquam fieri possit, quacunque adhibita diligentia, ut omne omnino deceptionis periculum sic ab aliquo homine præcaveatur, ut de veritate iudicii, quo Sacramentum iudicat validum absolute futurum, prudenter formidare non possit. Deus verò non exigit ab hominibus, quod supra facultatem moralem, & conditionem humanam est.

194. Caterum quia humani iudicii imperfecta, & moralis certitudo ad prudenter agendum ubique necessaria, indivisibile quid non est, sed quamdam etiam admittit latitudinem, quatenus per maiorem conatum, vigilantiorumque diligentiam adhibitam ab operante in veritate quaerenda, & invenienda, quanvis moraliter, ac per se loquendo ad absolutam iudicii certitudinem pertinere intellectus non valeat, potest tamen acquirere maiorem quandam securitatem, vi cuius intrepidiùs, ac firmitùs adhæreat objecto proposito, longiùsque constituatur ab erroris periculo: ideò, dum agitur de Sacramento aliquo validè administrando, vel conficiendo, plusquam communi studio, immò valde speciali sollicitudine, enitendum omnino est quàm maximam possimus certitudinem, securitatemque comparare de absoluto ejusdem valore; id namque per se exigit ipsa materiæ gravitas, vel, ut aptius loquamur, obligatio, qua obstringimur erga Deum, & ejus voluntatem, quam profectò ne-

quaquam adæquaremus, si ad objectum majoris propensionis divinæ propensius quoque non moveremur, juxta doctrinam superius traditam.

195. Sanè, quod aliquod Sacramentum fiat re ipsa invalidum, ingentia procul dubio, & maximè specialia mala producit. Igitur ejus eventus periculum magni à nobis momenti censi debet. Ergo magnam debemus curam impendere eidem removendo, ac præcavendo. Utrique juxta veræ prudentiæ leges, *ubi periculum maius intenditur, ibi procul dubio est plenius consulendum*, ut habetur in Jure; quæ est regula certissima, ac prudentissima, ipso rationis lumine nota.

196. Hinc consequenter dicimus: ubi de verâ materia, forma, aut aliquo quocunque requisito essentiali, ex quo dependet veritas, ac valor Sacramenti, cognitionem vel certam absolute, vel propius accedentem ad certitudinē absolutam, aut habemus, aut possumus, moraliter loquendo, comparare, non licet nobis uti cognitione, aut iudicio minùs certo. Quare, si sit ad manus, vel habere facile possem materiam citra omne dubium legitimam, peccarem procul dubio, si adhiberem materiam minùs certam, quamvis esset valde probabilis; quia in re tanti momenti voluntariè subire aliquod, vel exiguum, deceptionis periculum, nequit non esse contra prudentiam.

197. Porro, licet realis Sacramenti existentia, & valor absolutus ipsius, pendeat non ab hoc tantum, vel ab illo constitutivo, sed ab omnibus potiùs simul acceptis, quia tamen ita pendet ab omnibus, ut etiam à singulis pendeat, ideò teneor de singulis comparare, quam possim certitudinem maximam; nam certitudo, aut incertitudo cujuslibet constitutivi necessariò refūdatur in compositum, atque adeò non potest istius existentia certa esse, si vel unius constitutivi existentia incerta sit, ut facile Philosophia demonstrat.

Fa.

Cap. 3. de
Electian. 6.

198. Eadem igitur diligentiam curare debeo veram, atque realem, cujuslibet constitutivi, aut essentialis requisiti, existentiam, qua teneor procurare Sacramenti alicujus absolutam, & veram constitutionem. Immo, quanvis non possim de absoluto valore Sacramenti perfectam certitudinem comparare, quippe valor ipsius absolutus pendet ab omnibus constitutivis, de quorum singulis certus esse non possim, nisi ut summum moraliter, ac imperfecte; non tamen ideo prætermittere debeo, quam maximam potuero, certitudinem de quolibet eorum sigillatim acquirere, ut minimo, quam possim, frustrationis periculo Sacramentum ipsum exponam, licet ab omni prorsus raro, vel nunquam, absolute cavere possim, ut proximè demonstratum est.

199. Dicis: hæc ex doctrina superius data per nimis evidentem, consequentiam deduci: quin immo per se ipsa videri tibi penitus certa, & quæ negari possint à nemine; quis enim nesciat, ex lege subjectionis, & veræ charitatis erga Deum, debere nos, etiam universaliter, & in quacunque omnino materia, quam maximam possimus (moraliter loquendo) diligentiam cavere omne, vel exiguum periculum violandi legem ipsius Dei, adeoque quam, maximè eniti ad habendam notitiam certam de nostræ operationis honestate, seu, quod eodem redit, conformitate cum ipsa lege, sive voluntate divina? Hanc item diligentiam multò majorem, ac propensorem esse debere in materia, de qua differimus, utpotè multò majoris momenti. De his utique non ambigere. Sed scire te cupere certam, ac definitam, in materia saltem præsentī, hujus diligentia mensuram, infra quam licitè non agamus, seu quam non implendo peccemus.

200. Teneo te. Probè scio, quid optes. Sed illud planè optas, quod à me obtinere non possis: immo ne-

scio, an ab homine mortali, siquidem loquatur ex homine; non enim videtur humanum, &, ut illud Poeticum tibi objiciam, *Non est mortale, quod optas*.

Sanè me prudentiorem, atque doctiorem nullo negotio invenias, certus sum. At, qui in eo, quod optas, plenè tibi aliquando satisficiat, an aliquem invenias, plurimum ambigo: quin nullum te inventurum, vix non sum certus. Tantum abest, ut tibi id de me ipso spondere præsumam. Cæterum, quia, quod optas, plenè tibi præstare minimè possum, non propterea, quod possum, quantuluncunque id sit, præstare nõ debeo.

201. Igitur ultra dicta, quædam alia adnotare non prætermittam, quibus, si ad optatum scopum pertingere omnino non possis, ad ipsum tamen propius accedens, minùs saltem perplexus, minùsque sollicitus sis. Eò verò libentiùs in gratiam tui propositi laborem suscipiam, quod doctrina tradenda sit ex se generalis, & absoluta, quaque non inutiliter uti possis cum debita attentione, & proportionem, pro reliquis etiam materiis.

§. III.

*Exactæ diligentia mensura paulò
adhuc distinctius
insinuatur.*

202. **D** Enique non tam tibi certò determinare, atque taxare, quid omnino facere debeas, quam quid possis omittere citra grave saltem piaculum, utcunque tibi exponere, saltem ex parte, nostræ intentionis scopus est.

203. Quoniam igitur diximus, enitendum omnino, quam maximam possimus diligentiam cavere omne deceptionis periculum circa validam, ac realem Sacramentorum constitutionem, adeoque circa veram existentiam omnium, & singularum, partium ipsorum, ex hac nostra as-

ser-

sertione sit fortè, qui concludat, neminem posse licitè (nisi necessitas aliqua cogat) adhibere materiam, aut aliud requisitum, à quo dependeat valor Sacramenti, nisi tantum habuerit de veritate ipsius certitudinem, ut nihil in oppositum se offerat, ex quo, vel tenuis ulla deceptionis species, aut levis aliqua periculi umbra, se se operantis menti possit objicere. Hinc peccaturum graviter, qui uteretur materiâ verbi gratia, contra cujus realem, & veram aptitudinem aliqua extiterit aliquando opinio, vel unius gravis Auctoris, siquidem possit materiam adhibere, cujus veritas nunquam in questionem inciderit.

204. Caterum non id credam: quia ejusmodi periculum per se loquendo nullum fundat prudentem deceptionis timorem, adeoque nihil faciendum est. Enimvero, quod unus, alterve, etiam clari nominis, Doctor aliquam veritatem in questionem adduxerit, aut etiâ obfirmatè negaverit contra communem reliquorum consensum, per se, & ex terminis non est sufficiens, ut dubia, vel incerta, ne quidem leviter, debeat reputari: alioqui planè vix aliquod principium absolutè certum, & evidens, non solum in moralibus, sed neque in metaphysicis habere-mus; quid enim est, vel ipso lumine naturæ notum, in quo mortales omnes ita consentiant, ut nemo eorum aliquando dissenserit? Instar miraculi planè sit summa hæc humanorum intellectuum in aliqua sententia concordia. Quod, cum sit cuique notum, & vel solâ experientia certum, otiosum planè foret exemplis passim obviis velle ostendere, aut causas necessarias hujus discordiæ, plurimas quidem illas, & satis notas, sigillatim hic recensere.

205. Quoties igitur veritas Sacramenti, aut alienius ex ejus requisitis, passim à Theologis certa esse putatur, concludique legitimè, ac proximè, ex principiis notis, ac

certis circa constitutionem Sacramentorum, opinio singularis opposita unius, vel alterius Doctoris, nullo modo assequenda est, sed centeri debet exotica, quæque nullum creet periculum moraliter considerabile: quare licitum erit per se loquendo, etiam absque speciali necessitate, communi illâ sententiâ uti, & ex illa procedere, quoties occasio id tulerit, ad tale Sacramentum conficiendum, aut conferendum.

206. Sed quid, si illa singularis opinio sit recenter excogitata, ob speciale aliquod fundamentum à cæteris Doctoribus prætermisum, aut non satis consideratum? maxime verò si Auctor ipsius fundamenta communis, & antiquæ sententiæ diligenter se perpenderit, & congruè dissolvissè profiteatur? Respondeo eventum vix esse possibilem, præsertim in materia, de qua tractamus.

207. Quidquid verò de hoc sit, assertio à nobis posita ad hanc hypothesein non est trahenda; in illa namque fateor nemo prudenter posset veteri, atque receptæ sententiæ uti, nisi, novo præmisso, diligentique examine veritatis, opinionis denudò insurgentis, & fundamentorum ipsius inanitatem satis comperisset. Utrique opinio qualibet, quanvis nova videatur, aut singularis, si tamen ea sit, quæ in hypothesei, aut fingitur, aut supponitur, sufficiens planè est, ut fundet non exiguum deceptionis periculum, & timorem prudenter non contemnendum, nisi post prædictum examen.

208. Assertio itaque nostra solum procedit de illis opinionibus singularibus, post quas inventas, & consideratas, sententiæ nihilominus oppositæ sic apud Theologos prævaluerunt, ut nulla jam de illis quaestio moveatur; ejusmodi namque opinionibus, nisi denudò instaurentur, & novis argumentis fulciantur, contemnendas esse censemus.

209. Verùm ecce Tertius, & Recentiores post ipsum passim (sed

La-

Lapidarius noster præ ipso, & ante omnes), quasi ex insidiis subito prodeuntes, hic se se triumphabundi nobis objiciunt. Nonne, inquit, sententia nostra benigna Theologis communissima est? Nonne sententia rigida (sic nostram ipsi appellant) opinio quædam singularis est unius, vel alterius miserè hallucinantis, & sententiæ benignæ, ne sensum quidem intelligentis? Nonne viri plures doctissimi, quidquid pro illa noviter excogitatum est, diligentissimè examinarunt, & nihil invenerunt præter inania quædam sophismata, & fuitiles æquivocationes? Cur ergo in hæsitante non concludamus, neque attendendam esse, neque curandam, sed intrepidè potiùs contemnendam, tanquam *andaciam* (inquit Lapidarius) *contra Magistros Ecclesiæ*? Id patenter evincit, si quidquam valet, doctrina tua proxime tradita, nec aliis argumentis indigemus ad vestram opinionem conclamandam.

210. Audis hæc, Lector? Obstupebis opinor, & vix credes oculis tuis, dum apud Recentiores hæc, & alia similia, passim leges. Sed oro te, nihil illis movearis. En tantum argumentum ad hominem nullo negotio solvimus humanè, ac pacatissimè. Si per jocum sic arguunt, rideamus etiam nos: si verò seriò, iterùm rideamus. Pluribus non est opus, nec nugis immorari nos decet, qui ad gravia, & seria tempus accepimus.

§. IV.

Non nihil adhuc extenditur assertio.

211. **I**gitur assertionem præcedentem non modò veram, certamque putamus, sed & addendum ulteriùs censeremus (si fortè prudentioribus non displiceamus): licet opinio negans Sacramenti valorem, aut alicujus partis, seu requisiti ipsius, realem aptitudinem, ac veritatem, non adeò sit exorbitans à com-

muni sensu Doctorum, ut plures etiam graves pro se non habeat, non ideò statim vius opinionis hujusmodi necessarius censeri debet pro talis Sacramenti constitutione, quia potest adhuc sententia opposita auctoritatis, atque rationis adeò firmis, ac solidis argumentis muni, ut sufficientem afferat certitudinem de ipsius Sacramenti valore, ratione, cuius possit ad praxim licetè, ac prudenter deduci.

212. Accipe in Sacramento poenitentiae, circa cuius constitutiva major occurrit opinionum varietas, unum, aut alterum luculentum exemplum, ex quo assertionis nostræ legitimum sensum intelligas.

Commune quidem est, & satis apud Theologos receptum, dolorem requisitum, tanquam materiam propriam, & intrinsecam ad valorem prædicti Sacramenti, dummodò quoad substantiam, essentiamve, talis re vera sit, qualis est designatus à Christo Domino, expositusque à Sacra Synodo Tridentina, nullum ultra requirere certæ intentionis, aut durationis, determinatum gradum, aut modum. Oppositum nihilominus docuerunt gravissimi sanè Doctores: nempe quoad durationem, Scotus, Almainus, Cajetanus, saltem ex parte, quatenus docet, Deum aliquando expectare certam aliquam actus durationem, antequam illum acceptet absolute ad veram contritionem, ultimamque dispositionem ad gratiam: quoad intensiorem verò Bonaventura, Durandus, Richardus, Adrianus, Petrus de Soto.

213. Itidem Cajetanus ipse, necnon Sylvester, Angelus, (& alii fortasse non pauci, de quorum mente nunc disputare operæ pretium non est) censuerunt, simplicem doloris actum, quo sub ratione quadam communi cuncta sua peccata poenitens detestetur, non esse Sacramenti poenitentiae materiam sufficientem, & veram, sed opus esse totidem actibus, quot fuerint exponenda peccata, aut

Ecc sal-

Trident.
sess. 14. c. 4.

Lyd. Lap.
ubi sup.

saltem unico (si possibilis sit), qui cuncta, & singula peccata exposita expresse, atque distinctè detestetur. Opposita tamen sententia communis est apud reliquos Theologos.

214. Denique, ut alia mittam, accipe difficilior exemplum. Communis hodie sententia est, illum doloris motum, qui dicitur attritio, seu contritio imperfecta (de qua Tridentinum supponit, se sola non sufficere extra ipsum reale Sacramentum ad peccatorum veniam obtinendam) esse materiam veram, atque legitimam ejusdem Sacramenti poenitentiae, nec ad hoc opus esse, ut perfecta contritio existimetur à Confessario, aut à poenitente, quidquid sit (quod alterius longè diversae, neque parùm difficilis, quæstionis est, de qua modo non disputamus), an debeat esse vera aliqua charitas, saltem inchoata, & imperfecta.

215. Ab opposito tamen stant Doctores alii numero haud pauci, neque de trivio, ut ajunt, sed de primoribus Theologorum, videlicet Magister sententiarum, Bonaventura, Alensis, Hugo, & Richardus de S. Victore, Altriodorensis, OKam, Abulensis, Thomas de Argentinas, Gabriel, & ejus Supplementum, Major, Adrianus, Medina, Corduba, Vega, uterque Sotus, Victoria, Ledesma, & re ipsa (ut mihi videtur) Navarrus, licet suboscure, & satis confuse locutus. En quot, quantique viri abierunt in re ista à communi sententia, cui tamen hodie communiter acquiescitur sine ulla penè quæstione.

216. Censeo ergo, prædictas opiniones, & si quæ aliæ similes sunt, neutiquam impedire, quominus Sacramentum poenitentiae suscipi, ac confici prudenter possit, secundum opiniones, seu sententias oppositas, quæ nempe ex inconcussis Catholicæ Fidei principiis adeò legitimè concluduntur, adeoque gravibus, & efficacibus, auctoritatis, ac rationis momentis, meritò roboratæ putan-

tur, ut reddant Sacramenti veritatem satis certam, atque compertam, quantum exigere ab hominibus possunt, & Sacramenti ipsius reverentia, & fructus, sive utilitas suscipientis; quanvis (ut jam sincere professi sumus) exactam certitudinem istam positivè, & exactè determinare prudentiam nostram multum excedat. Dicemus tamen adhuc de illa, quantum fas sit exiguitati nostræ.

217. Dicis: non ne longius aberimus ab omni deceptionis periculo, si à præfatis sententiis abstinemus? Cur ergo non tenebimur, cum reverentia Sacramento debita, & gravissimum damnum spirituale ex frustratione ipsius imminens suscipienti, id jure suo postulare videantur? Sanè nos ipsi supra, veluti per se notum supponebamus, debere nos ex lege veræ prudentiæ, & subjectionis debitæ Deo, quàm maximè possimus, moraliter loquendo, cavere omne deceptionis periculum, specialiter verò in materia, de qua tractamus. Hæc autem suppositio cum assertione proximè statuta pugnare manifestè videtur.

218. Resp. de præfata suppositione in vero, ac sano sensu intellecta nemini dubitare fas esse, indubitatum esse censemus. Sed neque ullatenus ipsi contradicere, sed optimè potius congruere, proximam assertionem existimamus. Enim verò periculum deceptionis, quod imminet in præfatis eventibus, neque moraliter æstimabile esse, neque item moraliter evitabile, judicium nostrum est, quia par est summisione, sapientiorum judicio, atque correctioni subjectum; sed ut confidimus, minimè singulare, immò nulli prudenti, ut credimus, displicitur: quod ex alia assertione difficiliiori §. sequenti statuenda, velut à fortiori suadebitur.

Interim non moramur, neque metuimus, sæpè iteratas minas Lapidarii, qui in hæc tantum materia, ubi præter periculum violandi legem

sem Dei, aliquod ultra damnum Proximo imminet, non utique benignum Probabilistam, sed Tutioristam rigidissimum agit. Quam verò consequenter, quam feliciter, constabit ex inferiùs dicendis.

§. V.

Difficilior assertio.

219. **P**ro qua istituenda præsупponendum est. Obligatio moralis (id est, quæ conscientiam obstringit) ad aliquod periculum præcavendum excludit absolutam impotentiam, supponitque essentialiter potentiam absolutam ad id præstandum, ut lumine rationis notum est, & vel pueris, ac fæminis decantatissimum juxta notam, ac celebrem Augustini sententiam.

220. Quò verò periculum aliquod majoris ponderis, ac momenti est, atque adeò pluris faciendum (seu quia mali majoris, seu quia faciliùs potentis contingere, & frequentius re ipsa contingentis), eò minor potentia requiritur, ac sufficit, ut absolutam afferat obligationem ejusmodi periculi præcavendi; hoc etenim nihil aliud significat, quam unumquenque ex lege prudentiæ teneri superare difficultatem eò majorem, & adhibere media eò difficiliora, ac molestiora, ad aliquod periculum præcavendum, quò ipsum fuerit gravius, majorisque absolutè momenti. Quod ultra dubium omne positum est.

221. Præterea, ut quis non debeat cavere periculum mali, absolutè quidem possibilis, cæterum non plerumque, sed rarò contingentis, & infrequenter, non requiri (per se saltem loquendo) impotentiam absolutam, ac physicam, etiam in materia præsentis, licet gravissima, ac momentosissima; sed sufficere quandam impotentiam moralem: certum quoque nobis videtur, & nisi egregiè fallimur, nemini videri non debeat.

222. Nam nemo tenetur, per se loquendo, cavere memoratum periculum per media quæque asperissima, ac difficillima, & difficultatem quamcunque absolutè vincibilem superando; quod opinor nemo negabit: & ut negaret aliquis, facile redarguetur ex statim dicendis. Id verò, & nihil aliud, significare intendimus, dum dicimus sufficere moralem impotentiam, ut absit obligatio moralis ejusmodi periculi præcavendi. Hæc ut certa præmittimus.

223. Cæterum, quia moralis impotentia non in aliquo punto fixo, ac indivisibili consistit, sed suam quoque haud parvam latitudinem habet, sicuti de morali certitudine diximus: ut regulam minùs confusam, seu magis practicam tibi tradamus, addimus. Ut periculum mali (& ad materiam istam sermonem contrahendo) erroris de absoluto Sacramenti valore, quale de se præfert ex suo genere materia moralis, hoc est, mali aliquando, non attamen plerumque, sed (ut frequenter loquitur D. Thomas) *ut in paucioribus contingentis*, sive, cujus oppositum (ut Philosophus loquitur) *sepe semper solet fieri*: ut id, inquam, periculi cavere quis non debeat per se loquendo, non magna aliqua difficultas requiritur, qualis in adhibendo medio arduo, ac molesto, reperitur, sed sufficit ut plurimum difficultas communis consistens in molestia nimia sollicitudinis, & anxietatis, quæ invenitur in adhibendis mediis extraordinariis, & excedentibus consuetam diligentiam, quam adhibere solent viri probi, ac prudentes, in negotiis seriis, & gravibus.

224. Hæc assertio fortasse difficilis videatur. Et mihi quoque fateor per se ipsam inspecta haud parum negotii facefferet, nisi piorum hominum, pariterque sapientium, consuetam, ac communem praxim attenderem, de cujus honestate dubitare non audeo.

Aristo. 2.
Re. hor. c.
2.

225. Et verò, exempla illa, quibus ad initium articuli primam assertionem ostendimus, licet majori ex parte non sint hic opportuna, cum plerunque procedant de periculo erroris nullâ, aut vix ullâ diligentia vitando; quædam tamen eorum hic etiam valent, ut attentè inveniendi liquidum fiet. His verò quædam alia superaddemus, quæ & assertionis nostræ sensum illustrent, & ejus pariter veritatem convincant, nisi totus ego desipio.

226. Sanè posse aliquando, nec nimis rarò, deceptionem contingere circa materiam exempli gratia Sacrosanti Eucharistiæ Sacramenti, dum ad ejus periculum præcavendum adhibetur tantummodò diligentia ordinaria juxta communem praxim piorum, ac timoratorum, & res ipsa per se, & experientia ipsa demonstrat. Puto autem nemo damnabit Sacerdotem celebraturum, qui, dum nullum occurrat motivum peculiare timoris, præfata diligentia, ac providentiæ, aliorum ministrorum confusus, ampullas per se ipsum non præparet, nec sollicitè inquirat de veritate panis, & vini. Quis hic nobis repugnet? Væ Christi Sacerdotibus, si fallamur! Est autè memoratum periculum mali longè gravissimi, in quo scilicet vertitur, non modò tanti Sacramenti valor, sed etiam Sacrificii fructus immensus, & præterea adoratio, atque adeò cultus latriæ exhibendus re ipsa creaturæ ex illius erroris suppositione: hic verò cultus idololatria est, quæ est ex genere suo peccatum omnium maximum, ac gravissimum, ut non semel insinuat, supponitque M. Angelicus, ac tandem ex professo disputat, & resolvit.

D. Tho. 2.
2. q. 94. a. 3.
corp.

227. Sit alterum exemplum. Parochus, qui oleum sacrum ab Episcopo benedictum pro ungendis infirmis in articulo mortis committat idoneo ministro deferendum, ac custodiendum, quod per se ipsum immediatè deferre, aut saltem custodi-

re facillè posset, nullius culpæ ab aliquo, per se loquendo, reus censeatur. Potest tamen contingere, ut minister, quia fortè casu aliquo oleum benedictum effudit, ne defectus ipsius deprehendatur, admiscuerit oleum commune in æquali, aut majore quantitate, vel per errorem alium, aut similem æquivocationem culpabilem, vel inculpabilem, supponat oleum non benedictum, ex quo fieret irritum Sacramentum extremæ unctionis.

228. Tantundem posset Episcopo contingere circa materiam Confirmationis, videlicet circa sacrum chrisma ex balsamo, & oleo confectum, & à se, aut alio Episcopo benedictum: immò & circa materiam offerendam iis, qui suscipiunt Ordines sacros, quorum attamen veritas tanti momenti est, ut ponderatione non egeat.

229. Præterea, qui per alium fidum, ac probum ab Ordinario petit, & obtinet facultatem audiendi confessiones, aut absolvendi à casibus reservatis, quam per se ipsum petere facillè posset, prudenter utitur facultate prædicta, nec ullius prudentis in hoc usu, ut puto, reprehensionem mereatur. Quis verò nesciat, non esse impossibile, ut nulla re ipsa facultas absolute cōcessa sit? Et sic possent in hoc, immò & in cunctis aliis Sacramentis quàmplura exempla cogitari similia.

230. In illis verò omnibus procul dubio possent Ministri per diligentiam extraordinariam, & adhibendo media haud nimium difficilia, si non prorsus vitare omne deceptionis periculum, longiùs saltem illud avertere, & certitudinem comparare de veritate Sacramentorum aliquantò majorem, atque firmiorem, ut sufficienter insinuatum est, & ipsa adducta exempla per se ipsa demonstrant. Credimus tamen, neminem teneri rigorosâ, ac strictâ obligatione (regulariter saltem, atque per se loquendo) ad peculiarem istam

istam certitudinem procurandam, neque illam exigere Christum. Dominum à ministris suorum Sacramentorum, ut necessariam ex rigore præcepti: fortè quoque, nec decens, nec expediens est absolutè.

231. Verùm quid, si in re tanta miserè cecutimus? Misereor certè ex animo non mei tantùm, meique similibus, sed & aliorum plurium sapientum, ac piorum, valdèque memorum muneris sui. Interim tamen aliter non sapiam, dum me doctiores alii, aut, quæ doctrix est omnium, Petri Sedes, veritatis Magistra, aliter me sapere doceant.

§. VI.

Objectioni occurritur, & rationibus etiam non incongruis comprobatur proxima assertio.

232. **O** Pponis: ergo assertio, quam secundo loco posuimus, & §. 2. propugnabamus, falsa est, ut quæ maximè, quippè quæ apertè pugnet cum assertione proximè adjecta. Utique juxta istam assertionem, nec tenemur eniti, quàm maximè possimus ad veram certitudinem judicii de valore Sacramentorum, nec in hac materia præ aliis speciali debemus sollicitudine cavere deceptionis periculum. Utrumque, verò, (quod unum est) ibidem tantùm certum statuebamus.

233. Verùm negamus firmiter sequelam quoad utranque partem ipsius. Equidem certitudo judicii de valore alicujus Sacramenti, quam per se, ac regulariter possumus comparare, major esse non potest, moraliter loquendo, quàm quæ à nobis hic statuitur. Id exempla producta, de quorum veritate nullus, ut credimus, contendere potest, adeò efficaciter nobis suadent, ut si rationem assequi non valeremus, tenuitati nostræ imputandum, neque propterea ab asserto hoc discedendum arbitraremur.

234. Caterùm ratio quoque satis congrua non deficit. Nempe, cum Sacramenta per homines tractari, & humanis actionibus cõstitui debeant, non oportuit, ut Deus exigeret ab ipsorum ministris majorem diligentiam, quàm humanam; hoc est, quàm homines probi, ac cordati adhibere solent communiter in negotiis seriis, & gravibus; neque certitudinem aliam majorem, quàm moralem, & imperfectam, qualis exposita à nobis est, & multò adhuc magis mox exponetur.

235. Hujus mensuræ, moderatæ quidem, caterùm aquæ, ac rectæ, ut putamus, plures certè rationes, ac congruentiæ satis opportuna cogitari faciliè possunt.

Nimirum usus Sacramentorum est de se valde frequens hominibus, & ministerium proprium, ordinarium, ac veluti moraliter continuum Ministris ad id deputatis: aliundè verò maximè fructuosus, & mirificè utilis, aut etiam necessarius, humanæ infirmitati, propter quam adjuvandam, ac roborandam, Sacramenta instituta sunt à Nostro benignissimo Salvatore. Non expediebat autem, ut ipsorum tractatio nimis foret hominibus onerosa, quæque magnam, ipsis afferret sollicitudinem, & anxietatem, ne ab usu eorum retraherentur, si valdè extraordinarium agendi modum adhibere deberent in actione frequenti, & de se admodum ordinaria, unde periret fructus, & finis, quem intendit directè, & principaliter (post gloriam suam) Sacramentorum ipsorum Auctor. Debit igitur cura, ac diligentia, in ipsis Sacramentis constituendis, atque tractandis, sic mensurari, atque temperari, ut & eorum debitæ reverentiæ, & simul hominum infirmitati, necessitati, & utilitati, inspecta propria ipsorum conditione, & ordinario operandi modo, attendatur, & consulatur. Utique verò fini congruere satis videtur diligentia, quæ à nobis est designata.

Ha-

236. Habes exemplum peropportunum in Missæ Sacrificio tremendo, ac sacrosancto, cuius, si seorsim, aut unice, debita reverentia attendatur, parum profectò foret duas, aut plures continuas horas celebrationi ejusdem infumere: hoc tamen tempus juxta rectam rationem (utinam plerunque non contra!) valde contrahitur, & coarctatur, propter infirmam hominum conditionem, qui & Sacrificium ipsum offerre, & eidem debent assistere: ita quidem, ut habita utriusque ratione, certa quædam, communiter, mensura temporis designetur satis moderata, ac benigna, nec nimium hominibus gravis, vel mediocriter saltem piis, ac religiosis. Utique impiorum, ac indevotorum ratio non est habenda, nisi in judicio Dei, quod multò procul dubio imminet terribilius Sacerdotibus (heu!) plusquam multis nimis in celebrando liberalibus, qui ne fortè displiceant irreligiosis sæculi hominibus, vel in tremendo ipso propitiationis altari, Deo, ac Judici suo displicere non timent. Hoc obiter, ab aliis digniùs tractandum.

Ex Sap. 8. Attingens à sine usque ad finem, & disponens omnia suaviter in numero, pondere, & mensura, cunctas in fines proprios creaturas suas perducit, singulis se se attemperans secundum propriam eorum conditionem. Ergo, quemadmodum per irracionales non unos, & eosdem causat effectus, sed diversos, ac varios juxta naturam propriam, & vires singularum: ita etiam intellectuales, etsi in eundem finem, diverso tamen modo perducit secundum conditionem ipsarum.

Psal. 102. 238. Alia profectò obsequia (maximè quoad modum agendi) exigit ab hominibus, alia ab Angelis Deus, alia à Beatis, alia à viatoribus, Quoniam ipse cognovit figmentum nostrum, & tenebras, quibus obvolvimur, dum lutea ista vasa portamus. Sic etiam Rex humanus, aut Princeps, aliter à proceribus, & urbanis,

aliter ab agrestibus, & rusticis hominibus attenditur, & honoratur. Et tamen omnes pariter impariter agendo obligationis propriæ mensuram adimplere possunt, ac debent.

239. Accedit, quod Ministri Sacramentorum ex eorundem administratione nullum commodum sibi spirituale capiunt immediatè, ac directè, quantum est ex vi ipsorum Sacramentorum. Aliunde verò, cum ad hoc munus suscipiendum, & obcundum, nemo per se obligetur ex lege Dei, sed ex libera potius electione, ac mero desiderio magis Deo placendi in animarum salute procuranda, acceptetur (non hic attendimus, aut curamus turpem multorum ambitionem, & quæstum, qui non quæ Jesu Christi, sed quæ sua sunt, quarunt) sanè, si extraordinariam, & exquisitam quandam diligentiam adhibere semper deberent ad cavendum quodcunque, vel exiguum periculum erroris, circa singulas partes, aut requisita Sacramentorum, fieret ipsis eorundem administratio ultra modum molesta, & onerosa, occasioque frequenter labendi, & offendendi.

240. Hinc verò, quid accideret, nisi ut sapientes, ac timorati omnes semper, aut ferè semper, munus hoc vehementer averfarentur, & suscipere detrectarent? Unde (quod necessarium consequens est) eos tantum ministros Ecclesia Christi haberet, qui lucris temporalibus inhiant, & venalem animam habent, nempe, qui æternæ suæ saluti commoda carnalia præponunt, & inanem hominum gloriam. His verò, non pastoribus, sed lupis, non custodibus, sed prædonibus, oves suas dilectas Christus commiserit? Profectò, nec earum salutem, nec ipsorum Sacramentorum debitam reverentiam curasset; cum tamen aliquam earum negligere in infinitam ejus sapientiam, atque bonitatem non cadat.

241. Cæterum estò (quod difficile est), non defuturos adhuc Ec-

clesiæ Sanctæ, Ministros verè religioſos, ac pios, qui munus hoc ſpon-
rè ſuſciperent. Enimverò, cùm ne-
queât humanam conditionem exue-
re, ſi ex proprio ſuo munere obſtri-
cti ſint ad operandum jugiter, & or-
dinariè, modo nimis difficili, ac
planè extraordinario, qui ſanè hu-
manam conditionem excedit, ipſa
profectò nimia ſollicitudo, & conti-
nuus timor errandi pareret anxietate,
& turbationem, ut ſcrupuloſis
contingit; unde ſæpiùs offenderent
vel inviti, frequentiusque re ipſa de-
fleſcerent ab ſcopo ſibi præfixo: ſi-
cut infans, qui viam non ſatis firmis
greſſibus agens, ſibi quidem relictus
rectâ progreditur, &, quanvis tardo
gradu, ad terminum tandem accedit;
ſi tamen nimium feſtinus incedere,
& ultra ſuum modulum properare
cogatur, ſingulis pænè paſſibus titu-
bat, offendit ſæpiùs, labitur frequen-
ter, & ſic vel nunquam, vel multò
ſeriùs, ad deſtinatam metam per-
tingit.

242. Non ergo meliùs proviſum
eſſet, immò multò deterius foret
conſultum, & animarum utilitati,
& reverentiæ Sacramentorum, per
obligationem ſtriſtam cavendi dili-
gètiùs deceptionis periculum, quàm
à nobis manet expoſitum. Equidem,
ſi jumèto plus oneris imponas, quàm
vires ejus ferant, ſuccumbit, &, cùm
totum non poſſit, nihil portat.

§. VII.

*Modica paræneſis, valdè tamen no-
tanda, pro morum doctrina
tradenda.*

243. **E**T hæc ratio notanda mul-
tùm eſt pro tradenda mo-
rum doctrina generaliter in quacun-
que materia, ne plus juſto ab extre-
mo nimie indulgentiæ declinare
volentes, ruamus in extremum op-
poſitum nimie ſeveritatis, & rigo-
ris, quod non eſt minùs moribus exi-
tiale, quippè quod, licèt viâ diverſâ,

eundem tandem cauſat effectum re-
laxationis legum divinarum. Uti-
que, velle ultra modum reſtringere, non
eſt reſtringere, ſed laxare; nam ut ſa-
pienter ajebat Nazianzenus, *virtu-
tem deſectus, & exceſſus per aequè la-
beſactant, non ſecus ac regulam addi-
tio aliqua, aut ſubtractio.*

Nazian.
Orat. 26.

244. Quo in genere proſectò
plurimum peccant, non modò Jan-
ſeniani, qui Calvinianum virus ma-
lè diſſimulant ſub ſpecie Chriſtianæ
ſeveritatis; verùm etiam haud pauci
viri Catholici, qui intentione longè
diverſa, & zelo ſano, ac pio, *non ta-
men ſecundùm ſcientiam*, dum ni-
miam laxitatem Probabiliſſimi im-
moderato ardore infeſtantur, regu-
lam agendi, aut re ipſa, aut termi-
nis, & vocibus (quod magis credo,
& de plerisque certum mihi eſt) adeò
ſeveram, & ſtriſtam conſignant, ut
veritatem ipſam, quam adeo enixè
ſuadere moliuntur, odioſam potiùs
cunctis, ac planè incredibilem fa-
ciant: qui ſanè infelix eſt, & om-
nium peſſimus laxandi modus; ſub
obtentu nimirum, immò cum pia,
ac ſana intentione pietatis, & juſti-
tiæ fovendæ, juſtitiam ipſam im-
poſſibilem facere, indeque legum
omnium contemptum inevitabilem,
ac neceſſarium. Adeò verum eſt il-
lud, *In vitium ducit culpa fuga, ſi* Horat.
caret arte.

245. Ars autem hoc in genere,
non alia eſt, quàm humilis ſubjectio,
& conformitas, tùm in docendo,
cùm in operando, ad unicam recti-
tudinis regulam, ſcilicet voluntatem
Dei: ut nempe leges ejus rectiſſimas,
atque ſanctiſſimas neque laxemus,
neque reſtringamus, ultra quàm
Deus ipſe reſtrinxit, aut laxavit, cùm
non magis, quin multò minùs, da-
tum nobis id ſit, quàm ſolis curſum
regere, aut Cælorum motum taxare.
*Menſuram ſerva: modus in re eſt op-
timus omni.* Hic verò non optimus
tantùm, ſed & neceſſarius omninò.

Hefod.

246. Nemo igitur ſibi fruſtrâ
blandiatur de reſtriſta moderni Pro-
ba-

2. Ad Co-
rin. 10.

babilissimi regula nimis laxa, si tamen illam sine modo restrinxerit, & non cum debito prudentiae moderamine, id est, non ex ingenio, aut arbitrio proprio, sed, ut supra agebat Apostolus, *Secundum mensuram regula, qua mensus est nobis Deus*; utraque nanque via, nimirum tum laxando, tum restringendo, si praeter huius regulae mensuram fiat, deflectimus à via veritatis, adeoque à regula verae rectitudinis, & (ut inquit Hieronymus), *Si à recta via paululum declinaveris, non interest, utrum ad dexteram vadas, an ad sinistram, cum verum iter amiseris*.

Hieronymus in
c. 6. Math.

Horat.

247. Porro nihil sapientius, nihil verius Ethnici dicto, *Est modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultra, citraque nequit consistere rectum*. Non ergo licet nobis in designanda regula agendi hos certos fines ultra, citraque praeterire, alioquin non regulam, sed errorem trademus, quo non in vitam homines dirigantur, sed in aeternam mortem precipitentur; ut enim Scriptura nos docet, *Vir, qui erraverit à via doctrinae, in catu Gigantum commorabitur, id est demonum*, ut Salazarius noster ex communi Interpretum mente exponit in eundem locum, qui de hac morali doctrina intelligi communiter solet. Utrique viam Caeli per errores probabiles, & reflexiones Probabilissimi, Scriptura Sacra non docet, neque SS. Doctores agnoverunt, ut factis clarè patet, vel ex proximè datis verbis Hieronymi, cui alii omnes perpetuò consonant.

Prov. 21.

Bern. li. 2.
de confid.
propius ad
fin. quam
ad mod.

248. Modus ergo in tradenda morum doctrina (id est, medium realis veritatis) tenendus nobis omnino est, si rectum tenere velimus. *Tene medium* (inquit Bernardus). *si non vis perdere modum. Locus medius tutus est. Medium sedes modi, & modus virtus. Omnem extra modum habitationem sapiens exilium reputat*. En horrendum, & formidandum, Doctorum moralium periculum, ob quod salubriter admonemur, *Nolite*

plures magistri sciri, fratres mei, scientes, quoniam majus iudicium sumitis. Iacob. 3.

249. Quam magnum sit, quamque verè timendum hoc docendi periculum, praesertim in materia fidei, & morum, quamque frequenter soleat accidere, ut dum ab uno errore volumus sine modo refugere, in errorem oppositum miserabiliter impingamus, Augustinus non modò auctoritate sua confirmat, sed etiam plurimis productis exemplis, & experientiis in Ecclesia Catholica non minùs miseris, quam frequentibus, luculenter, ac fusè demonstrat.

250. Errant (inquit) homines non servantes modum, & cum in unam partem procliviter ire ceperint, non respiciunt divinae auctoritatis alia testimonia, quibus possint ab illa intentione revocari, & in ea, quae ex utroque temperata est, veritate, ac moderatione consistere. Nec in hac re tantum, de qua nunc quaestio est, sed etiam in aliis multis. Nam quidam intuentes &c. Subjicit postea plurima exempla, quibus nos alia plura haud minùs miseranda post Augustini tempora facilè possemus adjicere, nisi nimis forent notoria.

Aug. li. de
Fid. & op.
c. 4.

251. Hæc seriò videant, & maturè considerent, qui immoderato ardore Probabilissimum impugnantes in Tutorissimum Jansenismi prolem (sive spuriam, sive legitimam, à Jansenianis tamen certò progenitam), vel re ipsa, vel saltem incautis vocibus, non parvo detrimento veræ doctrinae morum, aut deflexere, aut vulgò deflexisse purantur.

252. Nemo igitur (concludat Nazianzenus) sapientior sit, quam conveniat, nec lege exactior, nec luce splendidior, nec normâ rectior, nec præcepto divino sublimior. Ecce quantà praesumptio, quantum sit crimen praeter legem docere. Quis hic non horreat docendi munus, nisi iussus à Deo doceat? Verùm de his uberius in ultima Operis parte. Nunc ad nostrum propositum regrediamur, à quo tantillum, puto non inutiliter,

Nazian.
Ibidem.

ter, per occasionem digressi sumus.

§. VIII.

*Posterior pars sequela objectionis
opposita propulsatur.*

253. **I**gitur congruentiæ, & rationes à nobis insinuatæ (quibus, si placeat, alii subtilioris ingenii facile plures alias adjicient), sicut se solis assertionem nostram neutiquam nobis persuadere sufficerent, ita communi priorum praxi, & exemplis productis roboratæ, ac fulcitæ, satis, ut credimus, efficaces sunt ad eam ostendendam, atque firmandam, ut citrà omnem temeritatis notam illius veritatem absolutam firmiter sustinere valeamus.

254. Non igitur destruimus assertionem, quam §. 2. propugnauimus, nempe enitendum, quàm maximè possumus, ad veram certitudinem iudicii de valore Sacramentorum: immò constanter illam hic, & ubique ut indubitatam tenemus. Censemus attamen, certitudinem istam, & diligentiam maximam in ea procuranda, quam adhibere semper debemus, juxta proximam hanc assertionem intelligendam esse, & exponendam, neque debere, aut posse majorem esse, vel exactiorem, moraliter, ac per se loquendo: id, quod præfatis exemplis, & rationibus videtur nobis satis persuaderi. Quòd sicut fortè imparia, & minùs efficacia videantur ad tam difficile assertionem suadendam, licet per nos in suo sensu abundet, dummodò nos patiatursensum istum tenere, quem absolutè verum putamus.

255. Cæterum nunquàm fiet, ut acceptemus posteriorem partem sequela, quæ ex assertionem nostra malè deducebatur, nimirum diligentiam adhibendam in cavendo erroris periculo, & (quod eòdem redit) iudicii certitudinem de veritate objecti, exactam ad honestè operandum, eandem esse ubique, neque debere ma-

jorem postulari in hac, quàm in aliis materiis. Id verò nos cum primis falsum, & absurdum censemus, quippe quod apertè repugnet principio ex se evidenti, & ubertim à nobis exposito, ac firmato per articulos præcedentes. Sed neque rectè colligi ex assertionem nostram, haud difficulter potest ostendi.

256. Certè, etsi diligentia adhibenda communiter, etiam in hac materia, ad cavendum periculum deceptionis, non excedat humanum, & ordinarium agendi modum, quo in negotiis seriis, ac gravibus, viri cordati, ac probi se gerunt, ut exemplis apposis, & congruentiis etiam, nisi fallimur, non importunis, comprobatur à nobis est; is tamen ordinarius modus agendi non excludit, immò deposcit, majorem vigilantiam, & curam, ubi periculum erroris vitandi majoris apparuerit momenti; hic enim est humanus, & ordinarius agendi modus proborum, atque cordatorum, juxta veræ prudentiæ, & charitatis leges: nam, *quod veritas judicat preponendum, id charius amplectendum ordo postulat charitatis*, quod supra Bernardus ^{Sup. a. 3. §. 6.} docebat.

257. Et verò exempla ipsa, quæ superius producebamus ad nostram assertionem suadendam, si attentius inspiciantur, hunc prudentiæ respectum minimè excludunt, sed apertè potiùs præferunt.

Enimverò Ministri Sacramentorum licet utuntur operâ, ac ministerio aliorum Ministrorum inferiorum, in rebus absolutè necessariis ad Sacramenta ipsa conficienda, custodiendis, ac præparandis, neque tenentur, per se loquendo, & ubi nulla ratio peculiaris occurrit, anxie, ac sollicitè examinare, aut per se ipsos immediatè curare (etiam si possent non difficulter) veritatem materiæ sibi appositæ; sed ministrantium prudentiæ, ac diligentiæ non imprudenter fidere possunt.

258. Sed enim in hoc etiam
Fff agen-

agendi modo, qui sanè ex suo genere ordinarius est, & humanus, adeoque absolutè fallibilis, non pratermittitur respectus debitus ad gravitatem hujus materiæ, nec absolutè deficit diligentia specialis cavendi deceptionis periculum ipsi materiæ proportionata: tum, quia præfati ministri inferiores speciali cura eliguntur ab ipsis superioribus ministris (si secus fiat, non de his loquimur: judicium suum portabunt utrique), nec nisi diligentes, ac timorati ad ministerium hoc admittuntur juxta mentem, & rectam Ecclesiæ Sanctæ gubernationem: tum, quia (quod inde necessario consequitur) ipsi etiam agnoscunt, dignèque æstiment suscepi ministerii momentum, in eoque curando, ac sine defectu adimplendo, plus quàm vulgarem exhibent diligentiam pro materiæ, quam tractant, gravitate.

259. Ecce modus agendi in materia Sacramentorum (utique ex suo genere moralis, & humanus, adeoque absolutè fallibilis) non negligit juxta nostram doctrinam specialem materiæ gravitatem, nec pratermittit curam ipsi commensuratum, per quam scilicet deceptionis periculum, etiam humano modo, diligentius caveatur. Cæterum oro te, ut ad ea, quæ tibi de re ista subicimus, animum diligentius intendas.

§. IX.

Diligentiam potissimùm adhibendam qualiter doceamur à Deo?

Sup. §. 6. 260. **H**umano modo, diximus (quod supra per humanam diligentiam notanter, & signanter expressimus): nam diligentia, & studium nostrum pro cavendis periculis, & erroribus, præsertim in rebus moralibus, cui tenemur ubique maximè incumbere, & cui potissimùm fidere debemus, est accessus ad Deum per vitæ puritatem, & frequentem ad ipsum orationem, quia

Sine ipsius lumine nemo valet ad lumen veritatis usquequaque pertingere. ut verè, ac pie dixit Doctor Angelicus. S. Tho. in proem. ad Opus. de ult.

261. Sunt tamen aliqui (nescio cuius spiritus), qui recursum ejusmodi sapere dicant spiritum hæreticorum, qui ad illuminationem, & internam cordis motionem, cuncta sibi agenda devolvant. Veruntamen insulla hæc cogitatio palàm facit homines istos, neque se ipsos verè, neque suam insufficientiam homines propriam agnoscere; quid enim homines habemus ex nobis, nisi mendacium, & peccatum? Aut quis nos veritatem, & legem suam docere potest, nisi ille, cui dicitur, *Deus meus, illumina tenebras meas: Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu?* Nonne *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei?* Nonne *Error, & tenebræ peccatoribus concreata sunt?* Nonne *Sufficientia nostra ex Deo est?* Psal. 117. Psal. 142. Sap. 13. Eccl. 11. 2. Ad Cor. 13.

262. Sed verò relinquamus homines istos, qui suo proprio ingenio, & industriâ nihil non se posse arbitrantur, quibus jurè cum Christo dicere possumus, *Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei:* nam de hoc in decursu multa sumus dicturi. Job 11. Math. 22.

263. Hic cum verè sapientibus supponamus, non omittendam quidem industriam, atque diligentiam humanam, & specialem ipsam in hac materia pro momento periculi vitandi, juxta ea, quæ nuper expendebamus. Cæterum diligentiam, & industriam, quæ facit maximè ad cavendos errores, assequendamque veritatem, & honestatem nostrarum actionum, adeoque, cui debeamus potissimùm inniti, esse accessum ad Deum per vitæ puritatem, & innocentiam, per jubeque orationis studium, juxta illud Prophetæ, *Accedite ad Deum, & illuminamini, & facies vestra non confundentur: Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum.* Psal. 33. Psal. 93.

In

264. In diligentia ista peculiari (quam possumus, si placeat, appellare Christianam, ut illam distinguamus hoc nomine ab ea, quam humanam dicebamus) potissimum apparere debet vigilantia, & studium speciale, quo excellere tenentur Christi Ministri in Sanctis Sacramentis Ecclesiae conferendis, atque tractandis, inque omni periculo deceptionis, & frustrationis ipsorum praecavendo.

265. Porro hujusmodi studium in omni actione nostra morali firmissimum, & unicum praesidium est humanae infirmitatis, & ignorantie, quo nempe vanae, ac timidae cogitationes, incertaeque providentiae nostrae solidantur, atque firmanantur; non enim possunt fallere promissiones divinae, quibus pagina sacra plena est: *Petite, & dabitur vobis, querite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis. Quanto magis Pater vester de Caelo dabit spiritum bonum petentibus se? Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluentem, & non impropere, & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil habetans. Qui querit legem, replebitur ab ea. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Non delinquet omnes, qui sperant in eo. Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis. Inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem. Nonne vides, quam magnam possumus per diligentiam istam comparare securitatem non aberrandi a via veritatis, nec deficiendi in munere nostro; nisi forte fidem non damus Deo toties loquenti, & spondenti?*

266. Quid verò tota humana diligentia, & industria mortalium valeat, si caelesti hoc praesidio destituatur; haud minus luculenter, & frequenter, Deus ipse nos docet. Audi alioqui quid sentiat de se ipso mortalium sapientissimus, eruditus à Deo: Ego... homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum

judicii, & legum. Nam etsi quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur: & paulò inferius, *Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? Cogitationes enim mortalium timidae, & incertae providentiae nostrae: & plurima in id ipsum per totum caput, immò per totum divinum librum. Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt: Universa vanitas omnis homo vivens: Omnis homo mendax: Via impiorum tenebrosa: nesciunt ubi corrumpantur: Iter impiorum quasi sepes spinarum: via justorum absque offenculo: Perversae enim cogitationes separant à Deo: & rursus in malevolam animam non introibit sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis.*

267. Hæc est Theologia, quam Deus docet nos de invenienda morali veritate, & hic est spiritus ejus: à quo nec latum unguem abire posse spiritum Catholicæ Ecclesiae, nemo verè Catholicus inficietur. Lege precor attentè orationes piissimas, ac devotissimas, quibus illa frequenter in Missali, & Breviario, divinum implorat auxilium, & implorare nos omnes docet, pro nostris dirigendis actionibus; & facile cognosces, si ex Deo es, quid de te ipso possis confidere, & ubi tuam debeas spem reponere, an nempe in tua industria, studio, vel ingenio, an in auxilio potius gratiae divinae.

268. Accipe in specimen aliquas, quæ me fateor, dum lego, valde delectant: *Mentes nostras, quasumus Domine, lumine tuae claritatis illustra: ut videre possimus, quæ agenda sunt; & quæ recta sunt, agere valeamus: Deus, à quo bona cuncta procedunt, largire simplicibus tuis: ut cogitemus, te inspirante, quæ recta sunt, & te gubernante, eadem faciamus: Deus, à quo sancta desideria, recta consilia, & iusta sunt opera: da servis &c. Largire nobis quasumus Domine,*

Fff 2

sem-

Psal. 93.

Psal. 38.

Psal. 115.

Prov. 4. 15

Sap. 1.

Luc. 11.

Iaco. 1.

Ecclesi. 32.

Psal. 118.

Psal. 33.

Psal. 118.

Psal. 33.

Sap. 3.

Sap. 9.

Ecclesi. Ca-
tho in Bre-
via. & Mis-
sal. Roma

semper spiritum cogitandi, quæ recta sunt, propitius & agendi, ut qui sine te non esse non possumus, secundum te vivere valeamus: Custodi Domine, quasumus, Ecclesiam tuam propitiatione perpetua: & quia sine te labitur humana mortalitas, tuis semper auxiliis & abstrahatur à noxiis, & ad salutaria dirigatur. Deus in te sperantium fortitudo, adesto propitius invocationibus nostris: & quia sine te nihil potest mortalis infirmitas, presta auxilium gratia tua, ut in exequendis mandatis tuis, & voluntate tibi, & actione placeamus: Sancti nominis tui, Domine timorem pariter, & amorem fac nos habere perpetuum: quia nunquam tua gubernatione destituis, quos in soliditate tue dilectionis instituis.

269. Prolixus fortè videar ali- quibus: haud tamen multum verear displicere Lectori meo, si verè pius est, & hujus magnæ Matris Ecclesiæ spiritum se gaudet habere. Cæterum quisque accipiat, ut volet: sanè doctrinam istam opportunam hic esse, facillè apparet. Quàm fuerit autem firmiter stabilienda divinà, ac infallibili auctoritate, apparebit etiam inferiùs, ubi ex hoc loco fortiter pugnandum est adversus Theologos Recentiores, tum Jansenistas, tum Probabilistas, qui per vias diversas, quin & extremè oppositas, uno tamen agmine facto, simul ad congressum venientes, intentione dissimili, simili tamen impetu pugnant, atque violentas simul, & inimicas manus eidem inferunt veritati; qua nulla in tota morali doctrina majoris inveniatur momenti.

270. Jam verò, quòd ministri Sacramentorum in ipsis conficiendis, atque tractandis, specialiter debeant esse solliciti pro ejusmodi lumine, & auxilio divino procurando, nemo prudens non videat; id enim adeò clarè per se ipsum, & alio quovis argumento secluso, ministerium ipsum ostendit, ut ulteriori aliqua probatione, aut ponderatione non egeat, supposito principio capitali,

quod per superiores articulos adeò copiosè, ac solidè stabilivimus, & evidens esse monstravimus,

271. Audi, Christi Sacerdos, & disce à bono Ecclesiæ Magistro periculum animæ tuæ, & orationis necessitatem: Si pro se unusquisque vix poterit in die judicii reddere rationem, quid de Sacerdotibus futurum est, à quibus sunt omnium anima requirenda? Et ideò considerantes periculum nostrum, orate pro nobis. Hæc non alius, quàm ille Summus Doctorum Doctor, Augustinus. Vide, quantum tu ipse pro te ipso debeas orare.

272. Enimverò ad honestè, & prudenter agendum, duo, teste Bernardo, ubique nobis sunt necessaria, nimirum *unctio*, & *lectio*, quibus internam mentis illustrationem, quæ per orationem acquiritur, & insuper studium, atque industriam humanam, significat Doctor Mellissius: *Unctio tamen* (ait ipse) *magis necessaria, quippe quæ sola docet de omnibus, & sine quâ, ut aiebat Doctor Angelicus, nemo valet ad lumen veritatis usquequaque pertingere.* Cum igitur ministri Sacramentorum, ut suo munere ritè fungantur in eorundem administratione teneantur peculiari sollicitudine cavere omne deceptionis periculum, consequens est, ut debeant peculiari quoque conatu per vitæ puritatem, & honestatem, per jubeque orationis studium accedere ad divini luminis fontem, ut ab eodem illuminari mereantur. Id utique significat, vel ipsa sensibilis unctio, qua ex more Ecclesiæ in sui ordinatione specialiter Deo consecrantur.

273. Porro, ut ait Christus Dominus in Evangelio, *Qui ambulat in tenebris, nescit, quo vadat*, sive, ut aiebat Sapiens, *Nescit ubi corruat.* Ergo, qui ex peculiari munere suo tenetur peculiari diligetia cognoscere viam, qua graditur, & vitare cautum in illa, non potest pariter non teneri ad peculiarem curam, & studium, fugiendi tenebras, & quærendi lucem

Aug. li. 5.
Homil. 7.

Bern.

D. Th. ubi
sup.

Joan. 12.

Ioan. 1.

cem nimirum Christum ipsum, qui est *Lux vera, quæ illuminat omnem hominem*, & quæ de se pronuntiat absolutissimè, *Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite.*

Ioan. 8.

§. X.

Specialem hanc diligentiam, cui Sacramentorum ministris peculiariter est insistendum, non tam onus, quam oneris levamen, & esse, & censerì debere.

Sup. §. 6.

274. **N**Ec verò peculiaris hæc obligatio, qua dicimus ex proprio munere suo obstrictos esse Christi ministros ad peculiarem vitæ puritatem, frequentisque orationis studium, onus est illi simile, de quo supra differebamus, nequis fortè nos arguat inconsequentia. Sanè onus hoc non gravat ministrum Sacramenti in commodum aliorum duntaxat; sed immediate potiùs, ac directè in ingens, immò in summum spirituale bonum ipsius.

2. Ad Cor. 13.

275. Præterea ex se non parit anxietatem, & turbationem, sed spirituales lætitiæ, & internum animi gaudium, ex quo procedit vera libertas, non carnis, sed spiritus, ajente Apostolo, *Ubi spiritus Dei, ibi libertas*. Unde tandem re verà non est contra moralem, & humanum agendi modum, (quod durum, ac violentum est); sed potiùs hominum infirmitati valdè propitium, ac consentaneum, quippe quod vires nò tam premat, quam tribuat; est enim, ut aiebat Bernardus, *Onus exonerans instar rotarum currus, & instar volatilium alarum, quod nempè vires præbet ad se, & ad alia onera portanda*. Vide Augustinum (ex quo Bernardus didicit) hoc argumentum mirificè verfantem.

Bern. epist. 72.

Aug. serm. 22. de verb. Aposto.

276. Nimirum diligens orationis studium, & familiaris cum Deo conversatio, conscientiam, dum

illuminat, mundat, atque lætificat juxta illud Prophetæ, *Accedite ad Deum, & illuminamini: & facies vestra non confundentur*: conscientia verò munda, & exhilarata, non solum orationem onus non reputat, immò semper ad ipsam magis afficitur, & mirificè illà delectatur: *Ipsa mundities cordis tui delectabit te, & faciet te orare*, ait Augustinus propriâ experientiâ doctus. Adeò non grave onus oratio est, sed oneris potiùs levamen. Quare, qui ex illo familiari suo, & specioso benignitatis prætextu, orandi obligationem nimium extenuant, & ad nihilum pænè redigunt, ut legis onus levius, ac facilius fiat hominibus, perinde mihi facere videntur, ac si quadrigæ unam, aut plures rotas auferant, ut plaustrum levius ad portandum fiat, aut si peninis aves spolient, ut sint expeditiones ad volandum, quibus uterque cælestis Doctor, Augustinus, atque Bernardus, similitudinibus utitur.

Psalm. 33.

Aug. in eund. Psalm.

277. Non igitur hoc onere Ministri Ecclesiæ supra modum gravari, sed alleviari potiùs censendi sunt. Quomodo nanque onus nimis gravans dicatur intimum commercium cum Deo, in quo nimirum *Vivimus, & movemur, & sumus*, & cui nisi accedamus, nihil nisi vanitas sumus? Ideò Dominus ipse, *Qui nos* (ut ait Ecclesiæ) *mirabiliter condidit, & mirabiliùs reformavit*, utrumque verò, ut verè vivamus, verà vitæ principium, fontemque unicum, & viam pariter ad ipsum inveniendum, pridem nobis ostenderat per Prophetam dicentem, *Quærite Deum, & vivet anima vestra: Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem ejus semper. Quærite* (ait Augustinus) *per orationem*; neque enim alia est via, quærendi, & inveniendi.

Act. 17.

Eccle. 12. Offi. ordin. Multæ.

Psalm. 33. & 104. Aug. in illa verb. Quærite, & invenietis.

278. Sed quia lassari potiùs in via iniquitatis, & mori tandem miserè maluimus, ideò Ille, qui solus noverat mortuos, & poterat facere vivos, quique, ut ipse testatur, venit ad hoc ut vitam habeamus, & ut abund-

Sap. 5.

Aug. serm. 44. de verb. Dom. Ioan. 10.

Ioan. 7.
Ioan. 11.
Math. 11.

abundantiùs habeamus, eundem vitæ fontem, non jam quærendum tantum, & inveniendum, sed, & sitientem nos, & quærentem, iterum per se ipsum clarissimè demonstrat non semel: *Si quis sitit, veniat ad me: Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Ecce non modò vitam, sed & vitam felicem (quantum infelix nostrum exilium patitur), id est, simul cum requie, & vero laborum levamine, in accessu ad se ipsum Dominus nobis offert. Quis igitur exercitium orandi, quo accedimus ad Deum, nostram vitam, & requiem, reputet onus ultra modum nos gravans?

279. Audire mihi videor (expertus loquor) quosdam sciolos pænè irridentes nos, & agentes, hoc esse concionari ad populum, non cum Theologis disputare: hæc omnia, quæ producimus, in vulgaribus libris spiritualibus, vel imperitum quemque invenire facile posse: se verò asfueros esse libris Theologicis, qui more Theologico disputent, & argumentis Theologicis utantur.

280. O vos præclaros Theologos, quibus libri vulgares spirituales valde sapientum, ac piorum hominum Theologici libri non sunt, & quibus sacræ paginæ verba, ac doctrina SS. Patrum ex sacra pagina semper loquentium, non sunt argumenta Theologica! Fateor in libris recentium Probabilistarum parùm, aut ferè nihil invenire de his sit. Jam, si solum hi libri apud vos Theologici sunt, fatemur libros spirituales Theologicos libros non esse. Sed quid ubique Apostolus spirituali opponat, sciunt veri Theologi. Valere.

281. Tu verò prudens Ecclesiæ Minister, si mihi credis, immò si credis Deo, & veris Ecclesiæ Magistris, non in studio, & industria tua (quæ tamen non omittere, quin diligenter adhibere debes) spem tuam

repones pro tuo munere rectè adimplendo; sed in vitæ innocentia, ac puritate, & in studio sanctæ, humilique orationis, per quam à Patre luminum veræ sapientiæ lumen descendit: *Inspiciens est enim, & insanus quicumque in aliis vitæ meritis, quicumque in alia regione (fortè religione) seu sapientiâ, nisi in sola humilitate consistit, aiebat verè sapiens Bernardus.*

282. Hoc utique præsidio fide constitutus sis, quanvis totam adhibeas diligentiam, totamque industriam tuam humanam: etiam si sis doctissimus, & inter filios hominum consummatus, ministerium tuum non implebis, sed in nihilum computaberis: passim, mihi crede, deficies, passim periclitaberis, passim laberis, & in errores plurimos passim impinges, etiam dum securissimè incedere tibi videaris; stabunt enim semper verba divina, *Via impiorum tenebrosa: nesciunt ubi corruant: cogitationes mortalium timida, & incerta providentia nostra. Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei.* Ex quibus Augustinus sententiam illam suam conclusit consideratione dignissimam: *Errat quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cum adhuc nequiter vivat.*

283. Denique quid moramur? Profectò ad sacrosancta Ecclesiæ Sacramenta ritè tractanda, opus esse Ministris vera luce, pietate, religione, prudentiâ, nimis cæcus sit, qui non videat. Audi verò Chrysostomum, bonum utique Theologum, & verum item Ecclesiæ Magistrum: *Cum video quempiam (inquit) non amantem orandi studium, neque huius rei fervida, diligentique cura teneri, continuò mihi palàm est, cum nihil egregia dotis in animo possidere. Magna, & mira sententia: sed verissimè, neque minùs terribilis, maxime Sacerdotibus. Vide ergo, quam possis prudenter expectare in materia tam gravi, tamque difficili, veram iudicii tui certitudinem de veri-*

Bern. l. 1.
26. de div.
ver.

Aug. l. de
Ago. Chris.
tina.

Chrysost.
li. 1. de
oran. Deo.

ritate objecti, quam inquiris, & rectitudine tuarum actionum, si negligas orationis studium.

284. Cum igitur tenearis ex instituto tuo, & ex munere ipso, quod geris, licet voluntarie suscepto, divina Sacramenta dignè tractare; eorumque defectus contingentes, & pericula frustrationis diligentissime præcavere, vide tandem quid facere te oporteat, & quò tibi sit confugiendum.

§. XI.

Mensuram orationis exactè definire supra nostram prudentiam est: ipsa tamen oratio, quantum satis sit, docet, ut veram tribuat securitatem; non tamen vacuum vero timore, sed in eodem prorsus fundatam.

285. **A** Is mihi, cuncta hec videri tibi verissima: sed cupere te ad quietem animi tui, ut diligentia hujus specialis, cui potissimum fidere, & insistere debeas pro Sanctis Sacramentis ritè tractandis, utque in eorum administratione cavere satis possis omne deceptionis periculum determinatà regulam tibi præscribam: signanter verò certam orationis mensuram, quoties scilicet orandum tibi sit, & quantum temporis orationi impendendum?

286. Breviter dico tibi: quantum rei momentum deponit, quantum tua ignorantia, & infirmitas postulat, quantum sit satis, ut obsecras à Deo, ut ipse dirigat gressus tuos secundum eloquium suum, ut non dominetur tui omnis injustitia. Reponis verò mihi, id unum esse, quod maximè nescias, & quod omnino mensurare non possis. Sed quis amabo te poterit, aut sciet, nisi qui nihil non novit, & potest?

287. Invenias passim Theologos benignos, qui tibi intrepidissime, ac determinatissime præfigant quoties debeas in vita, vel in anno divina fidei mysteria credere, quo-

ties desiderare aeternam beatitudinem, quoties orare, quoties Deum diligere. Non hac invenias in D. Thoma, Bonaventura, Magistro sententiarum, Scoto, Alberto, Belarmino, Suarez, aliisque celeberrimis, summiisque Theologis. Ceterum Recentiores res hujusmodi certà veluti clepsydra facillimè mesurant, plerumque tamen laxà de more suo. Id verò nobis vix non risum facit, & oporteret nobis edisserant, qua mensura sint mensi Deum, & homines, ut adeò exactè definire valeant determinatam indigentiam nostram, & debiti obsequii mensuram.

288. Rogà puerum ingenuum, an verè patrem diligat? Respondet incunctanter: & maximè. Quòd si iterum roges: quoties diligis patrem in anno, vel in mense? Questionem demiratur, aut ridet. Ait utique, se patrem semper diligere (quod verum est moraliter loquendo); quia semper est paratus, quoties occasio id ferat, ad debitum obsequium ipsi præstandum, ad ipsum per officia filialia propitium, ac benevolum sibi faciendum, quantum satis sit, ut non temerè expectare possit ab ipso alimenta, vestitum, educationem, directionem, consilium, & cetera, quæ sibi sunt necessaria ad vitam commodè transigendam, & quæ accipere ab alio non speret: denique ad præcavendam quocunque suo incommodo omnem offensionem ipsius, maximè in rebus gravioris momenti.

289. Hanc ego tibi regulam, neque magis exactam: hanc unicè mensuram cum proportionem debitam rectè applicatam amoris Dei, spei, orationis, aliorumque similium tibi præfigo. Aut, si fortasse hæc regula tibi non placet, accipe aliam ex Augustino, cujus verba afferuntur in Libro de Ecclesiasticis Dogmatibus. Nullum credimus ad salutem, nisi Deo invitante, venire: nullum invitatum salutem suam, nisi Deo auxiliante, operari: nullum nisi orantem,

Aug. li. de Ecclesiast. dogmat. c. 56.

sem auxilium mereri. Vide modò quàm egeas auxilio Dei, maximè in rebus arduis, ac difficilibus, & orationis necessitatem tuam facillè potes inde concludere. Quòd si nec dum quieveris, & exactiorem adhuc mensuram omninò tibi designandam cõtempnas, mecum sanè non ultrà litigabis: illud ejusdem tibi Augustini reponam: *Quæras Augustino doctiorem; sed vide ne invenias præsumptorem.*

Aug. de
Spl. & lit.
c. 34.

290. Sed verò quæso te, ne deficias, quasi hæc nimis generalia videantur, nec ulla humana industria, scientia, vel prudentia securum te, dum practicè operaris, aliquando reddere possit. Docebit te certissimè, mihi crede, in singulis actionibus oratio ipsa (quippe quæ sola docet de omnibus, ut supra Bernardus agebat) modum, quem practicè debeas tenere, ut verè non deficias à tuo munere, utque veram re ipsa securitatem habeas: non tamen fateor, ut eandem agnoscas, nisi ut summum prudenti, atque probabili conjecturà, quæ non omnem formidinem, etiam valde prudentem eximat tibi, sufficiat tamen, ut cum metu, & tremore verè salutem tuam opereris secundum Apostolicum præceptum: sciens utique te judicandum, non ab humano die, sed à Deo, cujus judicia sunt inscrutabilia, & infinitè à nostris distantia, ideòque dicēs interim cum Prophetâ, *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me, & cum B. Job, Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tacebit me vita mea.*

Ex Epist. ad
Philip. 2.

Ex 1. Ad
Corin. 4.

Psal. 13.

Iob. 9.

Ex Iob. 9.

Ex Psal. 2.

291. Hæc haud dubito sanctum timorem tibi incutiant: & utinam, si modò sine modo non timeas, sed moderatè, ac sobriè, ut sis proderer cautus, atque sollicitus; non verò scrupulosus, ac pusillanimis. Tum verò quid? Vereberis omnia opera tua, quod vir ille purissimæ, & innocentissimæ vitæ, cui nempe (ipsa veritate testante) similis non erat in terra, de se ipso fateri non erubescit: *servies Domino cum timore, & exultabis ei cum tremore: facies, quod sapiens, qui*

nempe, *timet, & declinat à malo: non quod stultus, qui transilit, & confidit.* Et, ut summam dixero, non eris Phariseus superbus in te tanquam justus confidens, plenus arrogantiâ, & tumore, re verà tamen vacuus, & vanus: denique dives, & nullius egens in tua vanâ, ac falsa præsumptione; in Dei autem judicio æquissimo, ac verissimo miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus; quæ (ut Augustinus sapienter observat) summa, & extrema hominum miseria est, eorum peccatorum videlicet, qui De suis viribus præsumentes, adiutorium gratiæ non implorant, & addunt infirmitati superbiam, ut insanabiles omninò sint.

Prov. 14.

Ex Lu. 11.

Ex Apoc. 3.

Aug. epist.
87. ad Hieron.
in respons. ad
quæst. 3.

292. Ab huiusmodi, inquam, procul aberis. Sed eris potiùs humilis corde, parvulus in oculis tuis, pauperculus, & contritus spiritu, tremens sermones Dei, & unus de Christi pusillis, cum quo sit ejus sermocinatio, cui revelet occulta, & incerta sapientiæ suæ, quæ abscondit à sapientibus, & prudentibus, quem Deus ipse abscondat in abscodito faciei suæ, quem protegat sub umbra alarum suarum, custodiatque ut pupillam oculi sui, quo nihil felicius, aut tutius, nisi quis fortè credat, omnipotentem pupillam sui oculi, aut re vera non posse, aut nescire, aut nolle tueri: dicēs in summa experientiâ, re ipsâ, quàm sit ex vero dictum, *Mihi autem adherere Deo bonum est: ponere in Domino Deo spem meam.*

Ex Isa. 66.
Ex Prov. 3.
Ex Psal. 70.

Math. 11.

Ex Psal. 70.
& 16.

Psal. 72.

293. Denique vera cordis lætitia, lux, sapientia, prudentia, fortitudo, constantia, magnanimitas, fiducia, regnum Cælorum, id est, pax omnem sensum exsuperans, & gaudium in Spiritu Sancto: postremò bona cuncta spiritualia, quæ verè bona sunt, tecum erunt, aut certè non erunt in terra. Vide, quæ grandia mala ex illa incertitudine, & beata ignorantia tibi immincant, si ex illa proficere velis.

294. Hæc non de nostri cerebri di-

discursibus, aut inanibus reflexionibus, sed de verbis expressis, ac promissionibus ipsius Dei, qui fallere nescit, certissimè tibi spondemus, ut hunc timorem Domini timere nolis, sed ardentissimè potiùs amare, & nullam præter ipsum securitatem quærere, dum peregrinaris à Domino; neque enim aliam ullam veram invenies.

295. Nihil planè frequentius in Sanctis Scripturis. Sed, quanvis multa hic, multaque in præcedentibus expresserimus, accipe nihilominus præterea verba verè divina ex Breviario Romano (bono utique libro Theologico), in quod ex Ecclesiastico translata sunt, quibus tot inter fluctus periculorum, ac miseriorum, quibus in hoc exilio jactaris, non modò cor erigere possis, verùm etiam repleti consolatione, & gaudio superabundare.

296. *Timor Domini gloria, & gloriatio, & latitia, & corona exultationis. Timor Domini delectabit cor, & dabit letitiam, & gaudium, & longitudo dierum. Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctiois sue benedicetur. Et rursus: Spiritus timentium Deum quæritur, & in respectu illius benedicetur. Spes enim illorum in salvantem illos, & oculi Dei in diligentes se. Qui timet Dominum (nota ænigma divinum) nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipse est spes ejus. Timentis Dominum beata est anima ejus. Ad quem respicit, & quis est fortitudo ejus? Oculi Domini super timentes eum, protector potentia, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & umbraculum meridiani, deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem. Hactenus Dei verba.*

297. Quid dulcius? Quid jucundius? An non, qui Deum timet, miserum esse, periculis circumdatum, ignorantem, felicitati deputare potest? An non cum Magno Ambrosio meritò dicat, *Felix necessitas, quæ*

ad meliora compellit? Apagè ergo vanos, & fictitios horrores, quibus timoris hujus verè vivifici timorem tibi lethalem ingerere contendunt aliqui per inanes fallacias, & parùm pias cogitationes.

298. Hæc est vera securitas, hæc benignitas, quam tibi spondet Theologia nostra, si, quam designat regulam, tenere velis. Hæc ars verè mirabilis, verè divina, nunquam pavendi, nunquam trepidandi, nempe semper timere, semper pavere: *Beatus homo, qui semper est pavidus; Qui timet Dominum (rem admirabilem!) nihil trepidabit, & non pavebit.* Simile videtur enigmati: sed nihil hoc ænigmate certius. Scilicet, timebit, & *nihil trepidabit*: pavidus semper erit, & *non pavebit*. Quare? *Spes enim illorum in salvantem illos, & oculi Domini super timentes eum. Quid verò timeant? Utique non deficient: quia Non delinquent omnes qui sperant in eo.*

Prov. 28.

Psal. 33.

§. XII.

Certitudo, & securitas in agendo, quam Probabilissimus spondet, omnino fallax est, & inanis, per omniaque contraria doctrinæ Dei, indeque supra modum moribus noxia.

299. **A**lia est valde benignitas, alia securitas, & aliunde omninò quæsitæ, quam tibi spondet nova, & benigna Theologia Recentiorum: per quam scilicet in omni actione tua certus omninò sis, te non delinquere, & ita quidem certus, ut si delictum grave, dum quidquam agis, vel leviter timueris, graviter eo ipso delinquas.

300. Sed unde precor certitudo tanta in tot, & tantis errorum periculis? Unde conscientia filiorum, hominum tanta, & tam clara sapientiæ lux in tantis ignorantia tenebris? Profectò non aliunde (dictu mirabile!), quàm à sententia conscientia tuæ ipsius, & proprii tui judicii di-

G g g

sta-

Ambro.

etamine: quo nempe apud te judicas certò, & infallibiliter iudicio singulari, absoluto, ac determinato, te nihil omisisse de diligentia debita ad quarendam sincerè, & invenientiam, veritatem, & legem Dei nulla te passione obsecari, nullum impedimentum objecisse divino luminì, tuæ erga Deum obligationis exactam implevisse mensuram: denique rectum esse coram Deo, verèque irreprehensibile cor tuum; cum tamen Deus ipse de omni humano corde generatim enuntiet *pravum esse, & inscrutabile*. Id nisi certò iudices in omni actione tua citrà omnem formidinem deceptionis, certò peccas hoc ipso secundùm Recentiorum Theologiam. Adeò non est à timore Dei, neque à Christiana humilitate imitanda ista securitas. Sed verò, neque à Deo esse potest, cuius scilicet *Omnes via veritas*, ut Deus ipse sæpè testatur.

Ex Hierem.
17.

Psal. 118.

301. Sanè, si vera illa, & necessaria foret ad honestè operandum, & non potiùs inanis, & aerea, ut toties demonstravimus, & demonstrandum ulteriùs est, non solum anxietur cor meum, sed de mea salute penitus desperarem: alioqui verò iustorum omnium, sive in Cælis triumphantium, sive militantium in terris, conscientias omnes testes appello.

302. Et tamen Lapidarius, & novus *Ecclesiæ Magister*, hanc suam certitudinem infallibilem, & conscientia in agendo usque adeò monstrosam securitatem, adeò existimat certam, & indispensabiliter necessariam (scilicet agendo quod probabilius credas esse prohibitum), ut inde suæ benignæ sententiæ immodicis laudibus plaudat, & nostram vehementer accuset: arguens nos insuper inconsequentia evidentis, ut ipse jactat; quia ex una parte dicimus, timorem deceptionis, & lapsus, quem in agendo servare debemus, esse valde prudentem, & commendabilem; ex alia verò licitè à nobis,

& prudenter posse contemni, aliàs nihil honestè, & prudenter operemur.

303. Sed leviusculam istam, & furilem æquivocationem, verèque apud sapientes miserandam ipsarum vorum inintelligentiam, qua multas implet paginas, & solitè iactantia triumphat, facile nos contemnimus, ac ridemus, neque timere possumus cum Apostolo decipi. Latius mox de illa dicemus.

304. Nunc verò id unum adnotare placuit notatione planè dignissimum: nempe præfatam securitatem, & certitudinem Recentiorum, illo celebri suo principio niti, quòd opinio de actionis honestate minùs, aut æquè tantùm probabilis, licet contingat esse re ipsa falsam, & contra legem, seu voluntatem Dei (quod esse æquè, aut magis verosimile operans ipse negare non potest), est tamen ignorantia veritatis, & legis, penitus inculpabilis, ac invincibilis: quare sufficiens est, ut omnem prorsus in agendo timorem de veritate ipsa, ac lege violanda, eximere possit, ac debeat; nam, quidquid veritas re ipsa habeat, actio non potest non esse honesta, adeoque nihil de illa formidandum, immò nec formidare licitè potes, si operari de facto velis. Ecce principium certè non Dei, *cujus sermonum principium veritas*, ut testatur Propheta Regius.

Ex Psal.
118.

305. Hæc est Theologia *Magistrorum Ecclesiæ* certissima, uti contendunt, tutissima, piissima, Religiosissima, suavissima, utilissima, inexcusabilis orbi Christiano, & clavis unica Regni Cælorum, sine qua ipsorum janua (quam nempe nostra sententia claudit) hominibus patere non potest, cuius denique laudes libri non capiunt, & quam nisi firmaveris calculo tuo, etiam de hæresi fias suspectus. Vide quæso te, quò processerit impavida Recentiorum benignitas, & (ut moderatissimè dixerim) incredibilis confidentia.

306. Veruntamen, præter dicta, & di-

& dicenda, accipe saltem unum syllogismum (ne concionari nos, & non disputare cautescentur), quo tradita nostra doctrina irrefragabilem videas efficaciam; neque enim artificium Dialecticum doctrinae vires praebeat, sed demonstrat.

Theologia, quae non consonat, sed è diametro opponitur Theologiae Dei, & Sanctorum eius, qui citrà controversiam veri sunt Ecclesiae Magistri, non est verissima, certissima, tutissima, religiosissima, vel piissima, sed falsissima potius, incertissima, periculosissima &c. At huiusmodi est Theologia, seu sententia benigna, Probabilistarum recentium. Ergo non est verissima, nec certissima, sed certissime potius falsa. De consequentia nemo dubitabit Dialecticus: de Majore nemo Catholicus. Minor verò an probent evidenter testimonia à nobis producta, æquum, ac sincerum Lectorem judicem fidenter appello.

Possimus alia plura sine termino superaddere ex Scriptura, & PP. si necessum id foret, aut locus ferret. Duo tantum tibi subjicio, alterum Augustini, & alterum Bernardi, quos esse bonos Theologos, & veros Ecclesiae Magistros (quanvis benigni Probabilistae non sint), nec Lapidarius ipse negaverit.

307. Igitur Augustinus sic agebat: *Continuis vigilis excubant (iusti), ne opinio verisimilis fallat, ne decipiat sermo versutus, ne se tenebrae alicujus erroris offundant, ne, quod bonum est, malum, quod malum est, bonum esse dicatur; ne ab iis, quae agenda sunt, metus revocet; ne in ea, quae agenda non sunt, cupido precipitet.* Quae verò ratio tanti timoris, & continuae in agendo sollicitudinis? Unde tantum impendit periculum errandi tanti faciendum? Respondet S. Doctor: *Nam voluntatis propensio auctoritatem vitiiis querit, & quod malum est, bonum, aut bono proximum esse susdet.* Sic Magnus Augustinus.

308. Accipito Bernardum: Sa-

piens (inquit) *veretur omnia opera sua, scrutatur, discutit, & diducit universa. Honorat quippe (en ratio, Probabilista) veritatem: qui & se, & sua omnia in eo statu, quo veritas habet, & agnoscit veraciter, & humiliter confitetur.* Ex hoc principio rursus hoc salutare documentum elieit: *Pone providentia modum, ne tibi sapias videaris: Semper & ubique, atque in omnibus operibus time, ne forte excedas in aliquo.* Hinc B. Job; Verebar, inquit, omnia opera mea, sciens, quod non parceres delinquenti. Ita verbis docebat caelestis hic Magister. Qualiter autem factis, testatur ejus vita; non enim erat similis mei, & aliorum, qui nempe dicimus, & non facimus: expressit autem ipse verbis paucis, sed multum significantibus: *Veneor (inquit) omnia opera mea, &*

Bern. ferm. 3. de Adv. Dom. p. 10 ante fin.

In tract. de form. honest. vit. ad med.

Epist. 306.

quod operor, non intelligo.

309. Ecce securitas, ecce certitudo, ecce iustorum agendi modus, secundum Augustini, & Bernardi Theologiam, a qua nec abeunt, nec abire possunt reliqui Sancti Ecclesiae Doctores, quia nec minus expressa, nec minus frequens, in ipsis Dei Scripturis est: Tu modò confer il lam, Lector Christiane, cum benigna Theologia Recentiorum, & luce ipsa clarius videbis, non manifestius tenebras luci opponi, quam illi in omnibus, & per omnia opponatur, Probabilistarum Theologia.

310. Videant ergo, vel ipsi Recentiores, quid non evidens sit in proximo discursu nostro, quem legitimum esse certum est, nisi tota Logica errat. Ipse verò concludit evidentem (ut temperatè dixerò) falsitatem doctrinae, quam Probabilistae moderni, omnium verò confidentissime Lapidarius, unanimiter jam propugnant, & eximie nobis commendant, tanquam optimum fructum Probabilismi sui, dantis per artificium, subtilium reflexionum absolutam conscientiae certitudinem, & plenam adeò securitatem, ut sit prorsus impossibilis cum omni

Ggg 2 pec-

Aug. li. 22. de Civit. c. 23.

Serm. 12. de tep. ac fæpe alas.

Bern. ferm.
8 in Pfal.
Qui habet

peccandi timore. *O fiducia privilegii! O prerogativam securitatis perfectæ!* licet cum Bernardo exclamare.

311. Hoc nempe privilegio omnimodis egebat Probabilismus, ut posset aliquandiù subsistere, maxime, postquam concuti, & oppugnari vehementius capit. Utrique nihil eos, quibus nimia placet libertas, & jucunda ipsius benignitas, sic in sententia firmat, & immobiles panè facit, sicut fallax hæc certitudo, & inanis securitas, quam promittit.

312. Hinc fit, ut multi ipsorum non tantum omne studium de re ista summa contemnant, sed & fugiendum prorsus existiment: adeo ut, si quid interdum invitos eos audire contingat, quo dubitare incipiant, aut timere, statim diligenter ab eo, quod audierint, mentem avertant, & in suam reflectant beatam certitudinem, quæ possint per reflexa dictamina in omni opere suo, juxta sententiam benignam agendo, adeo manere quieti, ac securi, ut peccatum nec leviter timere debeant, quidquid sit, an agant re ipsa contra divinam voluntatem, ac legem. O, avertat Deus à Christianorum cordibus tam perniciosam securitatem.

§. XIII.

*Compendiaria complexio doctrine
data per totam contro-
versiam.*

313. **U**T tandem aliquando accedamus ad demonstrandam inanitatem retorsionis nostri argumenti proximè præcedeti controvesia producti, quam ex articulo primo damnato de praxi opinionis probabilis in materia Sacramentorum nonnulli Recentiores Probabilistæ contra sententiam moliuntur, (omnium verò cōfidentissimè Lydius Lapidarius); quæ retorsio, ut vidiſti, occasionem præstitit nobis ad controversiam istam gravissimam tractandam (admodum fusè fateor,

non tamen inutiliter, ut spero): eni totius doctrinæ traditæ brevem tibi sistimus summam, ut ad illam deinceps utranque agendi regulam comparemus, nostram scilicet, & Recentiorum; & utra earum veritati concordet, utra verò repugnet, facile videas.

314. Igitur obligatio fugiendi semper malum omne morale, & amplectendi bonum quodvis honestum (necessarium videlicet ad finem ultimum), oritur ut à primo principio, universalique fundamento, à prima regula moralis honestatis, per ordinem ad quam omnis actio moralis dicitur, vel bona, vel mala, prout scilicet ipsi concordat, aut repugnat.

315. Regula verò prima moralis honestatis est lex, seu voluntas divina; quidquid sit, an in Deo cogitari possit à nobis regula alia ratione distincta, de quo nihil ad præsens curandum est, dummodò prima regula dicatur esse aliquid divinum, de quo non est ab aliquo dubitandum.

316. Ex his concluditur, totam obligationem (utique generalem, ac summam) vitandi semper omne malum morale, & prosequendi omne bonum honestum, oriri ut à principio, primoque fundamento, à voluntate, seu lege Dei, summè à nobis amanda, atque semper pro viribus querenda, ut nostras illi conformemus actiones.

317. Hoc stabilito principio, statim evidenter apparet, totam obligationem, qua in omni actione nostra tenemur diligenter cavere omnem errorem, seu deceptionem, ex qua sequatur proximo malum, quodcumque demum sit, spirituale, scilicet, vel corporale, temporale, aut æternum, irreparabile, vel reparabile, descendere ut à prima radice, adæquato principio, universalique fundamento, & ab ipsa prima regula honestatis, id est, voluntate divina, prohibente prædictum malum

lum inferre, seu (quod eodem redit) præcipiente, ut illud caveamus: adeo ut, hac voluntate non intellecta tanquam primâ mensurâ obligationis nostræ, nulla possit in nobis intelligi moralis obligatio. Unde, si per possibile, vel impossibile, malum imminens proximo ex nostra actione, à voluntate Dei non prohibeatur, nulla obligatione morali tenebimur illud vitare, neque verè peccabimus, si non vitemus, etiam scienter, ac voluntariè; quia nullus aliquando peccare potest, nisi recedat à voluntate Dei, seu prima regula moralis honestatis, cum non aliud peccare sit, quàm recedere à regula, cui moralem suam actionem operans conformare deberet.

318. Hinc rursus patet in materia præsentis: primò, ministrum Sacramentorum ideò (tanquam propter rationem adæquatam, in quam tota resolvitur obligatio) teneri diligenter cavere omne periculum frustrationis ipsorum, & (quod eodem redit) omni studio contendere ad habendum iudicium verum de reali, ac legitima cuiusvis Sacramenti constitutione, quia id ipsi præscribit voluntas Dei severissimè, ac strictissimè. Secundò, eandem esse regulam primam moralis honestatis in hac, ac in aliis materiis, saltem formaliter, & quoad substantiam, videlicet divinam voluntatem.

319. Tertiò hinc, secundariam, & proximam agendi regulam (id est, iudicium nostræ rationis, quo proximè dirigimur ad agendum) eandem quoque esse, nec ex ulla materiæ diversitate aliquam varietatem sortiri posse, nisi ut summum accidentalem, & quasi materiale duntaxat. Unique nulla regulâ secundâ, ut talis, variari aliquomodo potest non variatâ regulâ primâ, cui nempe omnino commensurari debet, & conformari, alioqui non erit recta, adeoque nec regula erit.

320. Cæterum, quia voluntas divina, estò sit una, & eadem in se

ipsa, multa tamen nobis præscribit, vel fugienda, vel amplectenda, omnia autem ordinatissimè, & cum respectu debito ad finem nostrum ultimum, ad quem nos ut regula movet; hinc fit, ut omnia objecta non eodem modo præcipiat, sed diversò, ac proportionato ipsorum objectorum naturæ, & ordini, quem habent ex se ad eundem ultimum finem. Cum igitur objecta, alia sint aliis immediatiora, efficaciora, magis necessaria, ad finis ultimi consecutionem; itemque per oppositum alia magis contraria, immediatius opposita, efficacius impeditiva, quæque longius removeant, & irrevocabilius ab ipso fine: consequens est, ut voluntas Dei sapientissima, atque rectissima, efficacius feratur, ac propensius in aliqua objecta præ aliis, unumquodque eorū scilicet strictius, ac severius, vel iubendo, vel prohibendo secundum propriam cuiuscunque naturam, & ordinem, quem habent ad finem ultimum.

321. Hinc voluntas creata efficaciori quoque conatu, propensiori-que studio, ac diligentia in eadem objecta moveri debet, alioqui voluntatis divinæ directionem, & ductum non sequetur, proindeque deficiet à suo munere, nec primæ suæ regulæ conformabitur, indeque mala moraliter erit; quod tamen summo studio debet vitare.

322. Jam, cum recta, ac legitima administratio Sacramentorum sit objectum naturâ suâ admodum excellens, ac nobile, quodque pluribus titulis magni momenti habeat ad finem ultimum ordinem, ac respectum admodum proximum, necessum est, ut lex, seu voluntas divina strictè admodum & urgeter hominibus illud præcipiat præ pluribus aliis objectis: unde fit consequenter, ut voluntas etiam humana valde speciali diligentia, ac studio ad illud exequendum moveri debeat.

323. At quisquis specialiter obstrictus est ad exequendum aliquod ob-

objectum, tenetur pro mensura obligationis adhibere specialem diligentiam ad inquirendam veritatem, & legem, adeoque ad cavendum errorem circa memoratum objectum. Cavere autem diligentius errorem, seu veritatem studiosius inquirere, est procurare certiore notitiam, iudiciumque ad agendum firmiter, ac immobilius, per quod nimirum operans longius recedat ab omni deceptionis periculo.

324. Patet ergo ministrum Sacramentorum, ad quorum rectam administrationem adeo specialiter obligatur, debere, ex proprio munere suo, speciali conatu veritatem inquirere, atque adeo iudicium, quo ad agendum dirigitur, debere esse firmiter, ac certius in ipsis conficiendis, aut conferendis, quam debeat esse in aliis materiis, quæ tantum momenti non sunt.

325. Ceterum huius diligentie specialis determinatam, certamque mensuram exacte definire nemo valeat: nos certe nec scimus, nec audemus. Illud verò certissimum existimamus, diligentiam, cui maxime fiendum, & specialiter insistendum sit, non esse studium, & industriam humanam (quavis hæc etiam debeant adhiberi, & accuratius in presenti materia), sed accessum ad Deum sapientie fontem per vitæ puritatem, & iuge orationis studium.

326. Veruntamen, non credimus fieri posse, moraliter, ac per se loquendo, ut Sacramentorum minister, etiam adhibitâ diligentia debitâ, assequatur iudicium certum, absolutum, & perfectam certitudine de veritate Sacramenti, quod conficit, & rectitudine suæ operationis. Quare nec credimus esse necessarium, sed sufficere omnino iudicium prudens, verèque probabile, quod dici solet certum pro conditione materiae moralis, nempe, quod non excludat omnem deceptionis timorem, sufficiat tamen ad ipsum superandum (id est, ad agendum oppositum, non obstan-

te timore illo) citrà omnem temeritatem.

327. Porro nulla est temeritas, sed prudentia maxima à Deo, & Sanctis omnibus, summis ubique laudibus commendata, operari cum aliquo deceptionis timore, dummodo simul iudices actu prudenter, verèque probabiliter, te re ipsa non decipi, quanvis possit contingere, ut decipiaris. Sic mihi Deum oro operari contingat, dum fuero in huius sæculi caliginosa nocte, *Donec dies elucescat, & lucifer oriatur in corde meo*; interim namque, neque in doctrina ipsius, neque in Sanctorum ejus verbis, aut factis, principium aliud verum invenio veræ, ac perfectæ securitatis.

328. Ubi nota (quod fusiùs mox exponemus, ne fortè interim ex Lapidario nimis vulgariter hallucineris), memoratum timorem deceptionis ideò à nobis prudentem, & sanctum appellari ex Dei, & Sanctorum doctrina: non quasi tunc dum actu operamur, habeamus aliquod fundamentum sufficiens ad prudenter credendum, quòd decipiamur: hoc enim non coharet in via nostra cum iudicio absoluto verè probabili de rectitudine nostræ operationis, quale omnino requiritur ad honestè operandum: sed ideò, quia motum nostrum iudicii, licet à nobis verum absolute credatur, videmus tamen esse naturâ suâ absolute fallibile, quodque ex se non repugnet actu conjungi cum ejusdem iudicii falsitate. Id verò sufficit ad fundandum timorem verè prudentem, & maxime laudabilem, ne fortè nobis actu contingat, quod videmus posse contingere, licet quod non cōtingat de facto, probabiliter iudicemus, & ideò contra dictum timorem non temerè, sed prudenter agamus, prout suo locolatè exponemus, & exemplis perspicuis explicabimus.

329. En tibi lapidarie Lapidator noster, ne te diutiùs suspensum detineamus, quid apud nos significet,

Ex 1. Pet.

cet, & apud omnes sapientes, & cordatos, contemnere prudenter timorem, quem honestè, & prudenter, dum operamur, possumus, ac debemus habere. Tu autem, ut apparet, existimasti, dum dicimus, prudentem timorem prudenter etiam posse contemni, significare nos intendisse, ipsum esse omnino abjiciendum conspuendum, aut conculcandum. Quapropter oro te benevolè, & amicabiliter, ut de tuo glorioso, nec tamen magno libro, illa saltem non pauca folia decerpas, quæ tam inani hallucinatione implevisti; neque enim decet in materia adeò seria, & cum tot viris adeò prudentibus (licet eos tu passim non prudenter contemnas) adeò clara æquivocatione nugari, neque nugari solum parùm, aut semel, sed nimis tumidâ, ac frequenti jactantiâ.

330. Hic verò concludamus ex doctrinâ summa præmissâ, regulam secundam agendi (hoc est, judicium, quo ad agendum dirigimur) in materia Sacramentorum aliam non esse, sed eandem omnino, saltem formaliter, & quoad substantiam, quia eandem nobis applicat regulam primam, videlicet divinam voluntatem, in hac, ac in aliis materiis: habere, tamen hic, & in aliis similibus ob specialem gravitatem ipsarum diversitatem quandam, veluti accidentalem, ac materiale, quam ex respectu ad ipsam materiam ipsa quoque subinduit regula prima. Hæc utique, etsi una, & eadem sit, non tamen omnia objecta eodem modo respicit, sed diverso, ac proportionato ipsorum objectorum naturæ: nempe, quæ sunt majoris momenti, severius, ac strictius jubet, aut prohibet. Unde & secunda regula, ut conformetur primæ, diverso modo, nempe firmitus, ac certius, regulam primam applicare debet ad memorata objecta, quàm ad alia, quæ non sint æqualis momenti. Hæc omnia in præcedentibus latè, exposita relinquimus, & ostensa.

ARTICULUS VI.

Doctrina tradita nostra, & vera sententia, non modo nulla ex parte repugnat, quin immò ex illa validè comprobatur.

§. I.

Regula agendi juxta nostra principia breviter, ac dilucidè exposita.

331. **S**æpè jam in decursu eam satis distinctè, prout occasio ferebat, indicavimus. Hic verò, ut retorsionis Recentiorum inanitas evidentior appareat, paulò distinctius exponenda est, & cum doctrina tradita comparanda.

Igitur in nostris principiis ad agendum prudenter, & honestè, necessarium est, & sufficiens, judicium absolutum, atque directum, de veritate, & honestate objecti, quo nempe, post quæsitam sincerè, ac diligenter legem Dei, operans judicet probabiliter, id est, rationabiliter, ac prudenter objectum esse re ipsa honestum, & (quod in idem redit) actionem suam circa tale objectum nullatenus opponi, sed potius conformari re verà cum ipsa lege, seu voluntate Dei, illud, vel per se ipsam immediatè, vel medio imperio humani legislatoris, præcipiente, vel saltem approbante, aut objectum oppositum prohibente.

332. Judicium verò prudens, ac rationale, est illud, quod innititur fundamento, aut motivo, intrinseco, aut extrinseco (id est, rationis, vel auctoritatis, quæ siquid valet, in rationem resolvitur) quod vel sit unicè verosimile, vel, si sit ab opposito motivum aliud considerabile, ita ipsi præponderet, ut post seriò libratum utriusque momentum, appareat operanti connexum absolutè, ac determinatè (licet non connexionem penitus infallibili) cum veritate objecti, quam